

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра богослов'я

Магістерська робота
БАТЬКІВСТВО У БОГОСЛОВСЬКІЙ ДУМЦІ ОТЦЯ ЮЗЕФА
АВГУСТИНА

Студент 6-го курсу: Богдан Чернов
Науковий керівник: с. Стефанія Марко,
доктор богослов'я
Рецензент: Юрій Мартинюк,
доктор морального богослов'я

Львів 2022

Чернов Б. О. Батьківство у богословській думці отця Юзефа Августина: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / Чернов Б. О. / Український Католицький університет. Кафедра богослов'я; Наук. кер: д. б. с. Стефанія Марко – Львів: 2021, - 75 с.

Анотація. У роботі проаналізовано думки отця Юзефа Августина у сфері батьківства та представлено концепцію і покликання батька у сучасній сім'ї. Описано покликання батька у подружжі та висвітлено яким чином виховати в собі зрілого батька. Проаналізовано чинники, які вплинули і продовжують негативно впливати на подружжя, зокрема батьківство та висвітлено наслідки цієї кризи і незрілого батьківства. Проаналізовано причини незрілого батьківства та представлено шлях духовного проводу і оздоровлення зраненої особи.

Ключові слова: отець Юзеф Августин, отець, батьківство, материнство, батько, матір, тато, мама, діти, дитина, син, дочка, церква, криза батьківства, творчість, сім'я, подружжя, приклад, виховання.

Abstract. The paper analyzes the thoughts of Father Joseph Augustine in the field of fatherhood and presents the concept and vocation of the father in the modern family. Describes the vocation of a father in marriage and highlights how to raise a mature father. The factors that have influenced and continue to negatively affect spouses, in particular parenthood, are analyzed and the consequences of this crisis and immature parenthood are highlighted. The causes of immature parenthood are analyzed, and the way of spiritual guidance and healing of the wounded person is presented.

Keywords: Father Joseph Augustine, father, fatherhood, motherhood, father, mother, father, mother, children, child, son, daughter, church, fatherhood crisis, creativity, family, marriage, example, upbringing.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ПОКЛИКАННЯ БАТЬКА У ТВОРЧОСТІ ОТЦЯ ЮЗЕФА АВГУСТИНА	6
1.1 ХОРОШИЙ БАТЬКО – ЦЕ ЛЮБЛЯЧИЙ ЧОЛОВІК	6
1.2 БАТЬКО ФОРМАТОР ЗВ’ЯЗКУ З ДІТЬМИ	13
1.3 «БАТЬКО АВТОРИТЕТ ТА МАЙСТЕР»	18
РОЗДІЛ ІІ. «НЕЗРІЛЕ БАТЬКІВСТВО»	24
2.1 «КРИЗА БАТЬКІВСТВА».....	24
2.2 НАСЛІДКИ ПОГАНОВОГО ПРИКЛАДУ ПОДРУЖНІХ ВЗАЄМИН НА ДИТИНУ	31
РОЗДІЛ ІІІ. ОЗДОРОВЛЕННЯ НЕЗРІЛОГО БАТЬКІВСТВА	46
3.1 «ПРОЩЕННЯ ОДИН З ОСНОВНИХ АКТІВ ЛЮБОВІ»	46
3.2 «ВНУТРІШНЄ ЗЦІЛЕННЯ І МЕДИТАЦІЯ НАД БОЖИМ СЛОВОМ» ..	55
3.3 «ВИПРАВЛЕНЕ МИНУЛЕ – ШКОЛА БАТЬКІВСТВА ДЛЯ ЧОЛОВІКА»	62
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	73

ВСТУП

На сьогодні добре досліджуваною є сфера подружжя, а саме християнського подружжя. Попри це, беручи до уваги теперішній стан сім'ї, з її багажем зраненості, особливо в Україні і її «радянським минулим», вважаю актуальним і потрібним надалі піднімати цю тему і розповсюджувати матеріали, які спрямовані на оздоровлення цих, різного роду, духовних і психологічних зранень. Маємо велику кількість розлучених сімей, чи сімей де чоловік покинув жінку. Отець Юзеф називає сучасну епоху антирелігійною, і виділяє кризу батьківства та материнства як сучасний стан подружжя. В цій роботі хочу проаналізувати погляд отця Юзефа в сфері батьківства, оскільки він є спеціалістом в цьому і також у духовному батьківстві, яке я, як і автор, вважаю головним лікарством на вищезгадані виклики.

Отець Юзеф Августин є католицьким монахом-священиком. Належить до ордену Єзуїтів. Отець є редактором журналу «Духовне життя», автором понад тридцяти видань на теми духовності (зокрема серія книг «Ігнатіянські реколекції»), психології, молодіжної проблематики, формації священиків і духовного проводу.

Об'єктом моєї праці будуть думки отця Юзефа Августина на тему батьківства. Автор комплексно розглядає особу батька з духовної, психологічної і соціальної сторони. Кризу батька отець вбачає у сучасному відверненні від першоджерела батьківства – Бога-Отця. Відмова від Його любові – позбавила нас відчуття любити і бути любленим.

Предметом мого дослідження виступають наслідки незрілого, зраненого батьківства і шляхи його оздоровлення. Йдеться про те, що батько має робити, що можуть робити люди які його оточують: розуміння сильних і слабких рис чоловіка допомагає жінці краще розуміти чоловіка, і навіть синові, який у віці 16 років вже розумітиме що він може і не може робити, коли стане батьком. Ця проблема є актуальна для душпастирів, які повинні направляти зранену особу до духовного оздоровлення і повертати їй відчуття Божого синівства.

Темою моєї дипломної роботи є «Батьківство у богословській думці отця Юзефа Августина».

Отець Юзеф у своїй творчості розкриває різні аспекти подружжя і християнської духовності, досліджує питання покликання батька в сучасній сім'ї, сексуальної інтеграції, навернення, духовного проводу, молитви, реколекцій.

Метою моєї праці є розкрити покликання батька у сучасній сім'ї згідно творів отця Юзефа Августина.

Для цілісного висвітлення мети роботи необхідно здійснити наступні завдання:

- провести аналіз творів о. Юзефа Августина;
- окреслити концепцію батька у сім'ї згідно погляду отця;
- висвітлити духовно-психологічні наслідки незрілого батьківства у сім'ї;
- подати шляхи зцілення та духовного проводу як зраненого батька, так і зраненої дитини.

Користуючись методами аналізу та синтезу, я проаналізую думки отця Юзефа Августина про покликання батька і сформулю цілісний погляд про те, яким повинен бути батько у сучасному світі.

Розпочати свою роботу я хочу з базових аспектів покликання батька згідно погляду отця, а саме: стосунки з дружиною, стосунки з дітьми, авторитет батька в сім'ї. Тому перший розділ має назву: «Покликання батька у творчості отця Юзефа Августина». У першому підрозділі я хочу розкрити погляд отця на батька – люблячого чоловіка. Тут отець неодноразово звертатиметься до св. Папи Івана Павла II і виділятиме різноманіття стосунків, які охоплюють кожну людину, не тільки батька: дружні, братерські, синівські, подружні і т. д.. У наступному підрозділі я хочу розглянути зв'язок «батько-дитина». Наступним підпунктом моєї праці буде: «Батько авторитет та майстер».

У другому розділі буде представлено поняття незрілого батьківства. Найперше хочу проаналізувати теперішній стан батьківства, який автор називає

«кризою батьківства». Отець розглядає ситуацію в Європі, у Польщі та Україні. Сучасна тенденція безвідповідальності і вседозволеності прямо атакує інститут подружжя. Тим самим батьківство і материнство також переживає не легкі часи. Далі я розглядатиму негативні наслідки незрілого подружжя і батьківства згідно погляду отця Юзефа.

У третьому розділі я представлю шлях оздоровлення незрілого батьківства, опираючись на душпастирський досвід і думку отця Юзефа Августина. Перший крок до оздоровлення, що пропонує автор – це прощення. Рішення пробачити не приходять саме по собі, тому далі я пояснюватиму роль Слова Божого і молитви в оздоровленні своєї незрілості. Так ми побачимо лінію, яку вибудовує отець Юзеф від пізнання своєї зраненості до її духовного оздоровлення

Джерелами для моєї праці будуть твори отця Юзефа, зокрема книги «Бути батьком», «*Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*», «Практика духовного керівництва», «*Praktyka kierownictwa duchowego*». Для третього розділу я користуватимусь книгами «Таїнство сповіді» і «Зцілення почуття кривди». Крім цього допоміжними джерелами для мене виступають менші книги отця видані українською «Люби мене тату», «У любові немає страху» та ін. Також отець багато посилається на документи Церкви і святого папу Івана Павла II, отож я користуватимусь посланнями папи зокрема «Лист до сімей», енцикліками «*Veritatis splendor*», «*Familiaris consortio*». Також важливою допоміжною літературою для мене слугуватимуть Катехизм Католицької Церкви та Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха». Крім цього, отець Юзеф активно дає інтерв'ю і публікується в інтернеті, отож я використаю його статті польською і українською мовами в онлайн-виданнях.

РОЗДІЛ І.

ПОКЛИКАННЯ БАТЬКА У ТВОРЧОСТІ ОТЦЯ ЮЗЕФА АВГУСТИНА

У сьогоденні тематика подружжя є одною з провідних, оскільки маємо епоху суспільства, яке уникає будь-якої відповідальності. Отець Юзеф Августин це явище називає «Кризою батьківства і материнства». Отець має багатий досвід зустрічей, духовних розмов і також ігнатіянських реколекцій, оскільки він належить до ордену єзуїтів. Якщо взяти до уваги його роботи на тему подружжя чи батьківства, можна простежити одну лінію впливу відносин в сім'ях на поведінку у соціумі та міжособистісні взаємини в майбутньому. На відміну від інших авторів, отець Юзеф скеровує свої праці на широке коло читачів. Його книги не обмежуються тільки вихователями чи душпастирями, тому він пише доступною і легкою мовою. Автор багато і влучно згадує різних письменників не тільки європейських, як наприклад Джон Мак Доувел, чи американських, як Томас Мертон, але і російського класика Ф. Достоевського. Окрім цього, у своїх працях, отець посилається на документи Католицької Церкви і вчення Римських понтифіків. У цьому розділі будуть розглянуті базові аспекти покликання батька, а саме: стосунки з дружиною, стосунки з дітьми, авторитет батька в сім'ї.

1.1 ХОРОШИЙ БАТЬКО – ЦЕ ЛЮБЛЯЧИЙ ЧОЛОВІК

Святі Отці бачили в сім'ї образ Церкви. Беручи до уваги вчення Катехизму УГКЦ бачимо, що Христос зсилає Своє благословення на подружжя, яке має бути плідним і жертвним¹. І тут хорошим напам'яттям є слова: «Чоловіки – любіть своїх жінок, як і Христос полюбив Церкву і видав Себе за неї»². Християнське подружжя для нас є відображенням Божої любові до людини, зокрема відображенням батьківської любові Бога – Отця до свого творіння: «Бог, який створив людину з любові, покликав її також до любові, яка є основним і

---

¹ Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха»*. Львів 2012, § 857.

² Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», § 857.

вродженим покликанням кожної людської особи»³. Подруги приймають участь у цьому творінні саме через батьківство і материнство: «Батьківська любов у Божому намірі є видимим знаком, шляхом до вітцівської любові Бога – Отця»⁴. Процес народження і виховання дитини є не тільки фізичним, він охоплює і духовний вимір. Все це нам дає краще зрозуміти чому подружжя є Таїнством: «Батьки, народжуючи дітей, дають життя безсмертним істотам»⁵. Батьківство і материнство надають сенс людській любові і подружжю. Отець Юзеф наголошує на важливості подружньої любові: «Цей вид любові є основою інших видів любові у межах родинної спільноти – синівської і батьківської»⁶. Дитина – це подарунок цілій людській спільноті, важливий внесок у розвиток людської сім'ї⁷. Автор пояснює покликання людини до життя:

Перше покликання кожної людини - це покликання до життя. Ми покликані прийняти життя як дар Божий і поділитися ним з іншими. Суть батьківства полягає в тому, щоб дарувати життя, батьківство - материнство ділиться своїм життям з іншими⁸

Важливим є правильне розуміння батьківства, яке не стосується тільки чоловіків, і материнства, яке не стосується тільки жінок: «Саме жінка робить чоловіка батьком. Саме чоловік робить матір'ю жінку»⁹. Особливий акцент на цьому потрібно робити сьогодні, оскільки світ трактує подружжя як своєрідне партнерство, яке обмежується комунікативними чи партнерськими зв'язками і при будь-яких непорозуміннях контракт розривається¹⁰. Тут потрібно розуміти що подружжя – це «таємниця Бога». Цю думку ґрунтовно осмислює кандидат психологічних наук Людмила Гридковець:

Шлюб – це коли двоє, взявшись за руки, йдуть в одному напрямку. На їхній дорозі трапляються хвороби, падіння, втома, нервові зриви тощо. І коли твоя половина падає, ти не шукаєш «іншого партнера», а береш хреста коханого чи коханої, а зверху ще і його (чи її) самого і несеш доти, доки можеш... Теж саме може спіткати і тебе¹¹

³ Синод Єпископів УГКЦ, *Катехизм Католицької Церкви*, Жовква, 2002, § 1604.

⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, Івано-Франківськ: 2015, 6.

⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 6.

⁶ Августин Ю. *У любові немає страху*. Львів 2015, 18.

⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 6.

⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*. Krakow 1999, 367.

⁹ «[...] To kobieta czyni mężczyznę ojcem. To mężczyzna czyni kobietę matką [...]» (Augustyn J. *Ojcostwo dzisiaj* // www.mateusz.pl (20.03.2021).

¹⁰ Людмила Г. *Покликання до любові: дружина як шлях до пізнання Творця для свого чоловіка* // Матеріали Міжнародної науково-аналітичної конференції. Львів 2009, 165.

¹¹ Людмила Г. *Покликання до любові: дружина як шлях до пізнання Творця для свого чоловіка*, 165.

Важливо не акцентувати свою увагу на комусь одному, ігноруючи тим подружжя, але сприймати подружжя як дім, де будівничими є і жінка і чоловік: «Родинний дім будується спільними силами чоловіка і дружини, мами і тата.»¹². Ми повинні розуміти, що реалізація батьківства чоловіка можливе тільки коли його дружина стає справжньою мамою, а материнство жінки відкривається вповні тільки коли поруч чоловік - батько¹³. Тут важливо, щоб чоловік не сприймав свою жінку, як «маленьку дівчинку» і, навпаки, жінка немає сприймати свого чоловіка, як «велику дитину»¹⁴. Таку думку обґрунтовує кардинал Йозеф Гьофнер у праці: «Християнське суспільне життя». Він пише:

Така помилкова поведінка бере свій початок з витонченого егоїзму, який часто стараються приховати під постійною маскою менторського вихователя або нав'язливо – співчутливого материнства. Собі ж «віддають» всього себе. Діалогічна спрямованість не може бути витіснена авторитарним монологом¹⁵

Цю думку отець Юзеф продовжує у своєму інтерв'ю, з нагоди представлення своєї книги «Бути батьком», у Львові. Цим він допомагає нам краще зрозуміти, що покликання завжди стосуватиметься обох подругів через спільність усього життя¹⁶. Далі отець продовжує свою думку:

Жінка, дружина та мати значною мірою відповідають за те, як чоловік поводить себе в сім'ї як батько. І навпаки. Якщо жінка чи дружина пов'язують своїх дітей майновими зв'язками, навіть витісняючи чоловіка з родини, то чоловік-батько також відповідальний за цю ситуацію¹⁷

В іншому місці маємо:

Справжнє батьківство не обмежується фізичною родючістю, але поширюється і на духовну та емоційну родючість. Отже, зрілість, яку вона вимагає, виявляється не лише стосовно дитини, але і в кожному міжособистісному відношенні: до власних батьків, до жінок, до суспільства, до світу, до себе і до Бога. Отже, "природне батьківство", яке переживає сім'я (як і "духовне батьківство", яке переживає целібат), вимагає, з одного боку, загоєння конфліктних відносин, а з іншого - позитивної побудови зрілих міжособистісних стосунків¹⁸

¹² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 181.

¹³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 181.

¹⁴ Гьофнер Й. *Християнське суспільне вчення*. Львів 2002, 91.

¹⁵ Гьофнер Й. *Християнське суспільне вчення*, 91.

¹⁶ Кан. 776 – § 1. Подружній союз, заснований Творцем і наділений його законами, завдяки якому чоловік і жінка за невідкличною особистою згодою утворюють взаємну спільність усього життя, за своєю природою призначається для добра супругів та народження і виховання дітей (Кодекс Канонів Східних Церков. Львів 1995, 212).

¹⁷ Augustyn J. *Ojcostwo dzisiaj*.

¹⁸ Augustyn J. *Ojcostwo dzisiaj*.

Вищезгадана цитата логічно впливає з навчання папи Івана Павла II:

У подружжі та сім'ї витворюється цілий комплекс міжособових відносин: подружні стосунки, батьківство/материнство, синівство, братерство, через які кожна особа входить до «людської сім'ї» і «сім'ї Божої», якою є Церква¹⁹

Отець Юзеф постійно наголошує на важливості середовища в якому ростуть і розвиваються діти. Тут він цитує Достоевського:

Немає нічого вищого, сильнішого й здоровішого для вашого подальшого життя, як які – небудь добрі спогади, а особливо ті, які ми винесли ще з дитячих літ, із рідної домівки...які небудь такі прекрасні спогади, збережені з дитинства, можливо і є найліпшим вихованням...²⁰

Таким чином хочу звернути увагу, що стосунки між батьками і дітьми, а також стосунки між подругами, є основою для формування в дитини вміння комунікувати і спілкуватись у соціумі і також визначає місце мами і тата у житті дитини, тобто авторитет, про який йтиме мова далі. Отець Юзеф зауважує, що найпростіше спостереження за життям показує, як часто син робить ті самі помилки щодо своєї дружини та дітей, що й батько²¹. Також автор продовжує, що ми успадковуємо від наших батьків, як «від їх обдуманого та педагогічно спланованої поведінки, а також від їх рефлекторних, спонтанних а часом і хаотичних способів реагування і поведінки»²². Тут отець чітко зазначає: «Батьківська любов має стати для дітей видимим знаком тієї самої Божої любові, від котрої бере назву всяке батьківство на небі і на землі»²³. Таким чином ми розуміємо, що початок зрілого батьківства – це оздоровлення стосунків між чоловіком і жінкою, та оздоровлення стосунків чоловіка із своїми батьками.

«Кожна справжня любов прагне продовжити себе»²⁴. Тут бачимо, як автор черговий раз апелює до нашого покликання «любити і бути любленим». До цього він поетично додає: «Людина не є самодостатньою, їй не вистачає пошуків себе

¹⁹ *Familiaris consortio* “сімейна спільнота” – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II // www.dc.lviv.ua. (20.03.2021) §15.

²⁰ Августин Ю. *У любові немає страху*. Львів 2015, 57.

²¹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 83.

²² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 82.

²³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 7.

²⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 204.

самої, вона потребує діла, яке має її відбиток, а діти ... - діло людини»²⁵. Щодо цього отець Юзеф ніжно й трепетно згадує та описує подружню любов:

Зрілі батьки дарують життя новій людині у взаємній любові один до одного і до дитини. Це їх свідоме і вільне рішення. Батьки народжують життя, піклуються про нього, плакають його, бо вони внутрішньо переживають, що людське життя - це благодать, великий дар. Народження нового життя - це продовження благодаті та дару життя, отриманих від Бога²⁶

Звідси ми починаємо краще розуміти чому Бог нас створив, а саме для любові: «Батьківство і материнство – відображення Отцівства Бога»²⁷. Автор це продовжує: «Любов прагне тривати, давати, ділитися. Бог створив нас, людей, безсмертними істотами, бо прагнув поділитися з нами своєю Божою любов'ю»²⁸. Далі він наводить слова Івана Павла II:

Обоє в подружжі, віддаючи себе одне одному, видають із себе нову дійсність – дитину – живе відображення їхньої любові, тривалий знак подружньої єдності та живий і неподільний синтез батьківства й материнства²⁹

Таким чином, ми розуміємо наскільки є важливим аспект взаємин між чоловіком і жінкою ще до народження дітей: «любов батька і матері у намірах Бога повинна бути видимим знаком, дорогою до батьківської любові Бога – Отця»³⁰.

Багато пар, усвідомлюючи це, докладають всіх зусиль, щоб дозріти свідомо і духовно у подружній єдності і любові, яка в подальшому стане фундаментом для зростання здорової і щасливої дитини:

Це час глибокого взаємного пізнання, емоційного притирання одне до одного, вивчення мистецтва долавання відмінностей, це час взаємного відкривання своїх прагнень, вподобань і потреб, спільного узгодження важливих життєвих питань³¹

Такий зрілий підхід до подружнього життя будуватиме здорову сім'ю, яка з кожним днем буде тільки зростати у взаємній любові, а поява дитини цей союз скріпить ще сильніше: «Цей час одне для одного, пізніше, після народження дитини, видає плід узгоджених дій»³².

²⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 205.

²⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 369.

²⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 205.

²⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти* 204.

²⁹ Там само, 205.

³⁰ Там само, 205.

³¹ Там само, 208.

³² Там само, 208.

Автор наголошує на важливості пріоритетів у подружжі: «Батьки живуть спершу для себе, а потім – для дитини»³³. Отець пояснює, що взаємини єдності і любові подругів є «джерело життя і опора для дітей»³⁴. Таким чином, ми розуміємо, що виховання та турбота про дітей не може ставати перешкодою для турботи і зростання у подружній любові: «Діти дані їм як дар лише на деякий час, а вони дані одне одному на все життя, аж до смерті»³⁵.

Автор неодноразово наголошує на суті виховання дітей, а саме: «Участь дитини у взаємній любові батьків, яка повинна випереджувати індивідуальну любов матері і тата до дитини»³⁶. Звідси ми розуміємо завдання батька – створити спільноту в якій «від самого початку існуватиме клімат згоди і взаємної батьківської любові»³⁷. Наголошую на цій думці отця, щоб переосмислити важливість домашньої атмосфери у подружжі, особливо для батька і матері. Важливо розуміти, що ця спільнота повинна будуватись не на рівності, а на рівнозначимості. Психолог Людмила Гридковець пише: «Жінка і чоловік як первинні енергії творяться одночасно і є рівнозначними, але покликання кожен із них має своє, унікальне. Жінка береже життя і духовність у чоловікові, а чоловік «доглядає «Едемський сад», тобто родину»³⁸. Також отець Юзеф продовжує: «Джерелом життя дитини є взаємна любов батьків»³⁹. У іншому місці маємо наступну думку отця:

Контакт між батьком та дітьми значною мірою залежить від взаємовідносин між батьками. Суть виховання - участь дитини у взаємній любові батьків; вона повинна передувати індивідуальній любові матері та батька до дитини. Без подружньої любові батьківська любов завжди буде неповною⁴⁰

Тут отець Юзеф виходить від психології чоловіків, тобто природньої схильності захищати слабких і бути опорою тим, хто йому довіряє. Таким чином ми розуміємо, що саме присутність батька в сім'ї – є запорукою відчуття безпеки⁴¹.

³³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти* 210.

³⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти* 210.

³⁵ Там само, 210.

³⁶ Там само, 179.

³⁷ Там само, 179.

³⁸ Людмила Г. *Покликання до любові: дружина як шлях до пізнання Творця для свого чоловіка*, 169.

³⁹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 99.

⁴⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 197.

⁴¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 180.

Також отець додає, в іншому місці, важливість хорошого ставлення батька до матері, яке стане незамінною школою батьківства, яку батько має передати синові⁴². Однак, тут автор виділяє два моменти: матеріальне забезпечення сім'ї з одного боку, а з іншого створення того «клімату», про який йшлося раніше⁴³. Чоловік повинен це все усвідомлювати, а найголовніше – роль жінки в сім'ї. Так як чоловік відповідає за безпеку і знайомство дітей із зовнішнім світом, так жінка покликана забезпечити теплом і любов'ю дітей та чоловіка. Автор гарно це пояснює, наголошуючи на делікатності і чутливості жінки: «Завдяки жінці, її жертвності й посвяченню дім стає доброзичливим і відкритим для нового життя. Довкола жінки, як мами, створюється домашнє вогнище»⁴⁴. В іншому місці отець Юзеф цю думку подає словами єврейського мудреця Бави Меція: «Твоя дружина маленька, отож нахилися і говори до неї пошепки»⁴⁵.

Отець наголошує на суті подружжя, а саме: «глибоке усвідомлення потреб і відчуттів, а також співчутливого сприйняття прагнень і настрою іншого з подружжя»⁴⁶. Тут він зазначає наскільки є важливою самопожертва у подружжі: «Різниця в потребах і прагненнях та поєднані з цим конфліктні ситуації стають особливою нагодою для вираження подружньої та батьківської любові»⁴⁷. Також, хочу додати про повагу до іншої особи, як до Божого творіння: «Прагнення порозумітися, взаємне прощення і примирення допомагають подружжю жити у великій єдності і згоді попри існуючі відмінності»⁴⁸. Автор наголошує на повазі між батьками, як зразок поваги до людини для їхніх дітей. Отець стверджує, що від початку стосунків молодим людям треба вчитись взаємоповазі до своїх відмінностей, пробачати і миритись⁴⁹. Отець нагадує: «будучи свідком взаємної любові тата і мами дитина поступово усвідомлює, що таке людська любов...»⁵⁰.

⁴² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 83.

⁴³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 180.

⁴⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 180.

⁴⁵ Там само, 181.

⁴⁶ Там само, 181.

⁴⁷ Там само, 182.

⁴⁸ Там само, 182.

⁴⁹ Там само, 182.

⁵⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 108.

Ще одним важливим аспектом взаємин є дух вдячності у подружжі. Отець Юзеф наголошує: «чоловік і дружина повинні усвідомлювати, що все, чим вони обдаровують одне одного, є благодаттю, і тому повинні приймати її в дусі вдячності⁵¹. Автор підкреслює цю рису, як ту, що підтримує і розвиває стосунки, бо «там де немає вдячності - з'являються претензії»⁵². Тут, знову ж таки, найбільше впливає приклад батьків тому що діти, дивлячись на них, «не виставлятимуть претензій до життя»⁵³. Також отець додає: «Якщо вони(батьки) відкриті, люблять одне одного, їм не треба переконувати дітей у тому, що життя є добре і гарне. Вони це просто бачать, бо спостерігають їхнє життя. Вони є учасниками радості життя мами і тата»⁵⁴. Автор узагальнює: «Що більше усвідомлення взаємного дару і поєднана з цим потреба вдячності, то триваліша й делікатніша взаємна любов»⁵⁵.

1.2 БАТЬКО ФОРМАТОР ЗВ'ЯЗКУ З ДІТЬМИ

Дітородження – одне з основних покликань не тільки християнської сім'ї, але і в цілому природний аспект розмноження всіх живих істот:

Подружній союз, у якому чоловік і жінка встановлюють спільноту на все життя, спрямований своїм природним характером для добра подружжя і для народжування і виховання дітей: цей союз між охрещеними був піднятий Христом Господом до гідності таїнства⁵⁶

Змістовно цю думку висвітлює папа Іван Павло II:

У своїй найглибшій дійсності любов у своїй суті є даром, а подружня любов, ведучи наречених до взаємного «пізнання», яке творить із них «одне тіло», не вичерпується для них двох, тому що чинить їх здатними до найбільшого самовіддання, завдяки якому вони стають співпрацівниками Бога, уділяючи дар життя новій людській особі⁵⁷

І в іншому місці маємо: «Заповідь бути плідними й множитися, дана чоловікові і жінці на початку, осягає в такий спосіб свою цілковиту правду та повне здійснення»⁵⁸. Автор, посилаючись на документи II Ватиканського собору,

⁵¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 184.

⁵² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 185.

⁵³ Там само, 185.

⁵⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 100.

⁵⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 186.

⁵⁶ Катехизм Католицької Церкви, §1601.

⁵⁷ *Familiaris consortio* "сімейна спільнота" – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II, § 14.

⁵⁸ *Familiaris consortio* "сімейна спільнота" – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II, § 15.

прагне нагадати всю велич і цінність плідності подружжя: «Подружжя і подружня любов по своїй природі спрямовані до народження і виховання потомства. Діти ... - найкращий дар подружжя і найбільша користь для батьків»⁵⁹. Тим самим отець Юзеф звертає нашу увагу на фундамент подружжя як таїнства.

Отець поетично говорить про наше життя, як подарунок Бога і наших батьків. Автор наголошує, що ми ніби сплетені з батька та матері і наше тіло є ніби дзеркалом нашого тата і мами⁶⁰. Цим ми черговий, і далеко не останній раз, згадуємо про важливість прикладу і постави батьків. Відсутність такого прикладу отець пояснює наступним: «Якщо батьки не оволоділи мистецтвом відкривати і жити радістю та красою життя, вони також не можуть навчити цього своїх дітей»⁶¹

В подружжі роль батька і матері є рівноцінною, тому відсутність батька чи матері нічим не можна надолужити. Однак, зараз хочу зосередити увагу саме на роль батька, і його місце у християнській сім'ї. Очевидним являється відповідальний підхід до батьківства, однак отець всерівно нагадує: «воно (батьківство) повинно бути свідомим, планованим, вільним і бажаним»⁶².

Отець наголошує на прикладі любові, який подають батьки своїй дитині: «Їхня батьківська любов має стати для дітей видимим знаком тієї самої любові звідки бере назву всяке батьківство на небі і на землі»⁶³ (пор. Еф 3: 5). Також він додає: «Їх (батька і матері) взаємне кохання є для дитини єдиною любов'ю, котра живить її (дитину)»⁶⁴. Це гарно узагальнює папа Іван Павло II, цитуючи Тертуліана:

Як же ж зумію висловити щастя того подружжя, яке пов'язує Церква, зміцнює Євхаристійна жертва, а благословення скріплює печаттю, ангели проголошують, а Отець потверджує. Що ж за чудовий зв'язок двох вірних, поєднаних одною надією, одним прагненням, одним дотриманням вірності, одним служінням! Обое є дітьми

⁵⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 202.

⁶⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 82.

⁶¹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 369.

⁶² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 206.

⁶³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 7.

⁶⁴ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*, Львів 1999, 15.

одного Отця й обоє – співслужителями: нема між ними поділу ні щодо духа, ні щодо тіла. Дійсно, вони на правду двоє в одному тілі, а де є одне тіло, один теж є дух⁶⁵

Усвідомлення свого батьківства і відповідальна постава у цьому покликанні, є виявом поваги і любові до новонародженої дитини⁶⁶.

У перший період свого життя дитя не усвідомлює і не здогадується про існування тата, а тільки шукає мами і її тепла. Саме тому, тато має обов'язок сам про себе нагадати, і шукати зв'язку зі своїм чадом. Однак, обов'язок матері, є всяко заангажовувати батька до будування зв'язку з дитиною⁶⁷. Для дитини пошук тата є «пошуком зовнішнього світу»⁶⁸. Також отець наголошує: «Наскільки материнські права жінки на дитину не підлягають жодним сумнівам... настільки право батька на дитину повинна у якійсь формі проголосити саме мама»⁶⁹. Якщо між подругами побудовані щирі взаємини, то присутність батька біля матері з дитиною є очевидною. Однак отець нагадує:

Індивідуальна любов батька і матері до дитини при одночасному їх конфлікті між собою легко перетворюється на своєрідну боротьбу за почуття дитини. Дитина потребує любові матері та любові батька, а також доказів їх взаємної любові. Їй дуже важко повірити в людську любов, якщо вона не бачить її між батьками. Тому найважливішим завданням майбутнього батька є побудова будинку, в якому з самого початку панував би клімат злагоди та взаємної батьківської любові⁷⁰

Для кращого розуміння цього зв'язку отець Юзеф цитує одного батька: «Це правда, що всі діти найперше біжать до своєї матері. А я біжу до свого дитяти. Це і є батьківство»⁷¹.

Час присвячений дітям – є безцінним внеском у «банк спогадів» дитини, який її зігріватиме все її подальше життя. Відсутність таких інвестицій зі сторони батька неможливо чимось надолужити, саме тому, батько повинен як найбільше бути зі своєю дитиною. Той час не можна «відновити за один раз», а тим більше замінити матеріальними подарунками: «Не матеріальні речі зроблять сина в

⁶⁵ *Familiaris consortio* “сімейна спільнота” – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II // www.dc.lviv.ua. (20.03.2021) § 13.

⁶⁶ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 7.

⁶⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 8.

⁶⁸ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*, 16.

⁶⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 212.

⁷⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 197.

⁷¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 8.

майбутньому зрілим людиною і добрим батьком, хоча й вони потрібні, а передовсім час, в який він переживатиме татову близькість, турботу почуття безпеки й життєву мудрість»⁷². Отець Юзеф наголошує: «Хороший емоційний контакт з батьком у дитинстві та підлітковому віці, стає основою "емоційної стабільності" та почуття безпеки на все подальше життя, як у дівчаток, так і у хлопчиків»⁷³.

Звідси випливає:

Для дівчат, які мали добрий емоційний контакт з батьком, стосунки з людьми протилежної статі, як правило, набагато простіші та "природніші". З іншого боку, хлопцям, які мають добрий емоційний контакт з батьком, набагато легше боротися із самооцінкою, емоційними та сексуальними проблемами та шукати підтвердження себе в роботі та успіху⁷⁴

Однак тут отець також уточнює і звертає увагу на потрібність взаємності від дітей:

[...] мова йде про те, щоб помітити звичайні, повсякденні та найчастіше легко помітні прив'язання та стосунки, які існують між нами та нашими батьками. Однак син повинен звертати особливу увагу на ставлення батька, а дочка - на ставлення матері. Молода людина, яка намагається налагодити зрілі емоційні зв'язки дружнього та подружнього характеру, повинна усвідомлювати емоційний та духовний вплив власних батьків. Це дозволяє йому/їй краще зрозуміти себе та тих, з ким у нього/неї будуватимуться різного роду стосунки⁷⁵

Важливість приємних спогадів не можна переоцінити, оскільки позитивні емоції з дитинства є хорошим фундаментом для здорової психіки особи, або пересторогою від якого небудь проступку: «... можливо, саме цей один спогад втримає його від великого зла, і він схаменеться...»⁷⁶. Отець Юзеф наголошує на важливості спогадів у вихованні дитини: «Найбільший дар, який тато може дати своїм дітям, - присвячувати їм трохи часу і уваги щодня»⁷⁷. Присутність матері і батька, а також їхня увага до дитини, є найкращим і найпотрібнішим внеском у «банк майбутніх спогадів»⁷⁸. Саме цей «банк», буде тим джерелом для дитини в майбутньому.

⁷² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 226.

⁷³ Augustyn J. *Ojcostwo dzisiaj*.

⁷⁴ Augustyn J. *Ojcostwo dzisiaj*.

⁷⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 84.

⁷⁶ Августин Ю. *У любові немає страху*, 58.

⁷⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 9.

⁷⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 9.

Усі ці речі беруть свій початок також у сфері сексуальності і сексуальної ідентичності хлопчика чи дівчинки. Процес переходу від матері до батька однаково важливий для дівчат і хлопців. «Відрив» хлопчика від матері і перехід його до батька – є основою його формування як чоловіка. Батько є взірцем сексуальної ідентифікації, присутність цього взірця є обов'язковою. Для дівчат цей перехід визначає їхнє подальше ставлення і спілкування з протилежною статтю⁷⁹.

Підростаючи, дитина з радістю біжить до батька, щоб поділитись своїми новими враженнями від пізнання світу. Діти всяко намагаються донести до батьків потребу їх почути: «Вони наполягають почути їх і сприйняти їхні відкриття та захоплення світом»⁸⁰. Роль батька виражається у представленні цього світу дитині: «Батько повинен розділяти захоплення світом свого сина. Спілкуючись з ним має сказати: “Так. Цей світ – красивий і добрий. Він вартий нашої уваги, наших зусиль і посвячень”»⁸¹. Дитина, відчуваючи підтримку і присутність свого батька, змагається за «місце під сонцем», з часом все більше самостійно, вільно і відважно⁸². Таким чином, дитина виходить у світ розуміючи не тільки всю його красу, але й вчиться долати свої страхи, приймати і розуміти інших людей⁸³. Одна з основних речей, що належить батькові – тримаючи за руку свою дитину, показати і ввести її в життя в усій його повноті. Все це є можливим, коли дитина відчуває батьківське плече⁸⁴. Тобто тут ми бачимо, що: «Батько має бути товаришем своєму маленькому досліднику і відкривачеві світу»⁸⁵. Для цього отець подає рецепт такого товариша: «Щоби зустрітися з дитиною й розпочати з нею діалог, як «рівний з рівним», він (батько) повинен спочатку сам стати, як дитина. Інакше він не ввійде в «царство», у якому живе дитина»⁸⁶. (див. Мт 18, 3)

⁷⁹ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*, 15.

⁸⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 11.

⁸¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 11.

⁸² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 225.

⁸³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 225.

⁸⁴ Там само, 225.

⁸⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 11.

⁸⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 229.

Поява дитини у подружжі для батька є черговим закличком до дорослішання і праці над собою: «Прихід на світ першої дитини є для чоловіка великим запрошенням до пошуку повнішої зрілості, самостійності, жертвовності, виваженості»⁸⁷.

1.3 «БАТЬКО АВТОРИТЕТ ТА МАЙСТЕР»

Одною із головних рис, що характеризує справжнього батька – є авторитет. Однак, отець зовсім по-іншому пояснює цю рису, аніж можна подумати на перший погляд. Отець Юзеф пояснює, що авторитет батька сьогодні «є радше плодом особистих зусиль і праці, аніж суспільним явищем»⁸⁸. Даючи інтерв'ю, отець відповідає: «Свідчення живої віри - це єдиний спосіб ефективно вплинути на релігійність наших дітей, онуків та учнів»⁸⁹.

Автор стисло але змістовно пише: «Бути батьком – означає віддати себе своїм дітям»⁹⁰. Авторитет батька – це результат його служіння своїй дружині і дітям, ніяким іншим способом його не здобути: «Це не його освіта, не матеріальний стан, не високе суспільне становище, а насамперед його людяність, моральність та взаємини з дружиною»⁹¹. Також отець додає: «Батькове служіння дочці/синові – це праця на утримання всієї сім'ї, турбота про дім, розмови та розваги зі своїми дітьми»⁹².

Авторитет батька особливо є важливим для сина – це його ідентифікація, як чоловіка: «Без авторитету тато не може дати синові відчуття чоловічої тотожності»⁹³. Також отець підкреслює важливість відчуття батьківської опори і безпеки: «Якщо батько не має авторитету в очах сина, то син соромиться батька і спонтанно в іншому місці шукає взірць для своєї чоловічої самоідентичності»⁹⁴. Варто розуміти психологічні механізми, які можуть

⁸⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 9.

⁸⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 264.

⁸⁹ Jakubowska V. *Józef Augustyn SJ: żeby być dobrym ojcem, trzeba być dobrym synem* // credo.pro (26.10.2017).

⁹⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 266.

⁹¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 50.

⁹² Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

⁹³ Там само, 51.

⁹⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 267.

запуститись при відсутності такого авторитету. Нехтування дитячою сексуальністю призводить до відсутності статевого стержня особистості, що у свою чергу, призводить до втрати психо–соціальних орієнтирів у майбутньому⁹⁵.

Тут потрібно розуміти, що покликання батьківства не обмежується тільки якимось матеріальним благом чи комфортом для сім'ї, але фундаментом цього «дому» має бути добробут і взаєморозуміння:

Особливості чоловічої емоційності роблять його відповідальним за будівництво будинку. З одного боку, мова йде про створення певного фізичного простору, спільне життя з матеріальною безпекою, а з іншого - про створення сімейної атмосфери в будинку, взаємну турботу, доброту та любов⁹⁶

Витривалість і постава батька у труднощах є найкращим прикладом мужності своїм дітям також допомагає їм прийти до Бога: «Мужність батька у складні періоди життя є для дітей школою довіри Богові та людям»⁹⁷. Адже зрілий батько дасть зрозуміти, що він не є «всемогутнім богом» і шукати допомоги потрібно в Бога і людей.

Також отець Августин додає, що важливо приймати свої страждання, а не тікати від них: «Нерідко батьки легковажать стражданнями своїх дітей лише тому, що самі уникають власних страждань»⁹⁸. Тут важливо розуміти, що така втеча руйнує авторитет батька: «Батько, який у скрутній ситуації лякається, падає духом і втікає, втрачає авторитет у своїх дітей»⁹⁹. Пережиття труднощів нас загартовує і вчить витривалості; це нас формує: «Мужність у важкі хвилини – це школа життєвої відваги для дітей. Важкі хвилини відкривають правду, що життя це своєрідна драма»¹⁰⁰. Чоловік, який боїться труднощів і постійно їх уникає будь яким чином буде не в змозі допомогти навіть своїм дітям¹⁰¹. Автор наголошує: «Батьківство вимагає відваги вистояти перед усяким стражданням: своїм і своїх дітей»¹⁰². Людмила Гридковець пояснює:

⁹⁵ Людмила Г. *Покликання до любові: дружина як шлях до пізнання Творця для свого чоловіка*, 167.

⁹⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 198.

⁹⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

⁹⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

⁹⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 270.

¹⁰⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 268.

¹⁰¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

¹⁰² Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

Шлюб, як Божа спільнота дозволяє нам через іншу особу бачити справжню суть себе самих. Однак цю суть неможливо розпізнати, якщо керуватись жалем до себе. Жаль до себе – це найпідступніше почуття, яке знищує всі внутрішні здобутки особистості¹⁰³

Отець Юзеф пояснює: «Бути батьком – означає бути мужнім. Йдеться про мужність, яка здобувається через прийняття життєвого досвіду й життєвих випробувань»¹⁰⁴. Тут важливо зрозуміти, що саме батькові належить дати це дітям:

Завдяки татові син стає впевненішим у собі, вірить у власні сили, вміє давати собі раду з життєвими труднощами. Любов мами часом приходиться дуже легко, і тому син відчуває, що її не достатньо для конфронтації з життям, тому він шукає батька, який навчить його давати собі раду в найважчі хвилини¹⁰⁵

У дітей, в різні вікові періоди, є багато внутрішніх переживань і труднощів, саме присутність батька має бути їхньою підтримкою і допомогою щоб їх подолати і перейти. Тут наш автор чітко вказує, що завдання батька ввести дитину у світ і навчити боротись із складнощами:

Психосоматична будова чоловіка схиляє його до побудови будинку. Він орієнтований на діяльність. Характерною рисою чоловіка є оперативність у діях, підприємливість, схильність до боротьби. Отже, чоловік реалізує себе в праці, турботі до своєї дружини та дітей. Чоловік також має сильну потребу захищати слабших і бути опорою для тих, хто вірить у нього. Саме завдяки присутності та активності чоловіка вся родина може почуватись у безпеці¹⁰⁶

Дитину неможливо цілком відсторонити від труднощів, а гіперопіка зробить їх просто безпорадними в дорослому житті¹⁰⁷. Це призводить до розгубленості: «Дезорієнтація дітей постає передовсім із факту, що вони залишаються наодинці з величезним стражданням, яке їх переростає»¹⁰⁸. Іншим аспектом батьківства є зрілий погляд на підростання дітей, а не конкурування з ними. Найбільше це проявляється між батьком і сином. Найпростішим прикладом може стати партія в шахи: «Якщо хлопець починає вигравати в батька партії шахів, наприклад, то це знак, що він починає дорослішати.»¹⁰⁹. Однак частіше трапляється, що батько

¹⁰³ Людмила Г. *Покликання до любові: дружина як шлях до пізнання Творця для свого чоловіка*, 172.

¹⁰⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 269.

¹⁰⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 272.

¹⁰⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 198.

¹⁰⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

¹⁰⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 270.

¹⁰⁹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

не дозволяє собі програти, чим показує свою незрілість і нерозуміння цієї «гри» між батьком і сином, який таким чином дорослішає і хоче бути, як його батько¹¹⁰. Тут автор доречно додає: «Людина може заздрити кожному, тільки не своєму синові»¹¹¹.

Отець Юзеф зазначає, що зрілий батько не боїться такого суперництва, оскільки розуміє, що авторитет базується на чомусь зовсім іншому: «Внутрішньо не зрілий батько почувається приниженим перемогою сина. Стають явними його чоловічі комплекси. А програш сина переживає з почуттям вини, бо сприймає це як приниження своєї дитини»¹¹². Автор наголошує, що сини у період дозрівання є для татів «вчителями покори». Це спричинене тим, що: «У час суперництва сини неодноразово виявляють слабкості та вади свого тата, інколи це роблять «без анестезії»»¹¹³. Важливим тут є розуміння цього «повстання дітей» проти батьків – це є «утвердження самостійності на всіх теренах життя: самостійності мислення, переживань, рішень, дій»¹¹⁴.

Таким чином, ми розуміємо що надзвичайно важливою є зрілість батька: «внутрішня свобода батька є визначальною для сина, коли той починає з ним сперечатися, диспутувати, суперничати»¹¹⁵. Тут потрібно бачити, що «бажання «виграти» в батьків ніколи не є спробою їх знищити»¹¹⁶. Сам автор, синів в цей період, називає «маленькими левенятами», які «тішаться своєю енергією, але ще не вміють нею послуговуватися»¹¹⁷. У цьому якраз найбільше показується авторитет батька: його зріла поведінка у такі моменти показує синові, що він «не є суперником, а союзником у його боротьбі за чоловічу зрілість, за гідне місце у світі»¹¹⁸. Підсумовуючи написане, автор влучно використовує Святе Письмо: «Йому треба рости, мені ж – маліти»(Йо 3: 30.).

¹¹⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 51.

¹¹¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 273.

¹¹² Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 54.

¹¹³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 54.

¹¹⁴ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*, 25.

¹¹⁵ Август Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 54.

¹¹⁶ Август Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*, 26.

¹¹⁷ Август Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 54.

¹¹⁸ Август Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 55.

Служіння батька полягає у навчанні і умінні «бути майстром»¹¹⁹. Батько вчить змагатись та боротись: «...батько служить дитині, передаючи їй життєву мудрість, навчаючи їй працювати, вимагаючи від неї зусиль, праці і жертвності»¹²⁰. Отець Юзеф пояснює: «Нині батько виконує роль учителя, який, з одного боку формує особистість дитини, а з іншого – навчає мистецтву жити у світі»¹²¹. Продовжуючи цю думку бачимо, що отець мистецтвом називає також радість життя:

Радість від життя не приходить сама по собі. Переживання життєвої радості пов'язане не лише з інстинктом життя. Недостатньо просто народитися, щоб мати можливість радіти життю. Потрібно відкривати, розвивати та плекати цю радість. Це плід зусиль та відданості покликанню людини до життя¹²²

Цю думку автор підсумовує в іншому місці: «Особливе завдання батька сім'ї сьогодні - навчити дітей цінувати власне життя, займатися ним, розвивати його, щоб вміти відчувати сенс, мету та справжню радість життя»¹²³. Щоб досягнути це мистецтво, автор неодноразово нагадує про важливість двох моментів: прикладу батьків – з одного боку, і бажання дітей розвиватись – з іншого.

Також покликання батьків не гарантує вам вдячності від своїх дітей за служіння, якраз навпаки, тому потрібно пам'ятати: «Справжня нагорода батьків за вірне, наполегливе і жертвне служіння дітям – це те, що вони тепер самі служать вже своїм дітям»¹²⁴. Тут Отець влучно користується Словом Божим: «отак і ви, як зробите все, що звелено вам, кажіть: «Ми слуги непотрібні, виконали те, що повинні були зробити» (Лк 17: 10).

Отож, я розглянув ключові моменти покликання батька. Перше – це щирі і хороші взаємини між чоловіком і жінкою у подружжі. Ця думка є однією з провідних у отця Юзефа, оскільки саме від батьківського дому ми вчимося будувати наші взаємини у світі, оскільки любов батька і матері вчить нас любити. Іншим важливим моментом є зв'язок батька з дитиною. Ми розглянули, що

¹¹⁹ Август Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 56.

¹²⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 271.

¹²¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 272.

¹²² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 367.

¹²³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 368.

¹²⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 268.

батько має першим проявляти ініціативу будувати стосунок з дитиною. Ці стосунки є чимось особливим, оскільки вони стають для дітей прикладом, для хлопця – це приклад мужності, а для дівчат – це вчитель стосунків із протилежною статтю в подальшому. Однак, щоб будувати такі відносини, батько найперше повинен мати авторитет. Я згадував, що це стосується не тільки матеріального утримання дому і сім'ї. Авторитет є чимось іншим, оскільки заторкує психологічний і духовний вимір чоловіка. Чоловік, який не боїться викликів і вміє перевести через труднощі своїх дітей, здобуває грандіозний авторитет перед своєю сім'єю. Таким чином, бачимо правдивого батька, як мужню, авторитетну і люблячу особу.

РОЗДІЛ II.

«НЕЗРІЛЕ БАТЬКІВСТВО»

2.1 «КРИЗА БАТЬКІВСТВА»

Один із виразів, яким сучасні автори (серед яких і о. Юзеф Августин) називають сучасний стан батьківства – «криза батьківства». Цю епоху вже назвали «цивілізацією без батька»¹. Сучасні погляди на подружжя, на покликання чоловіка і жінки сильно похитнули інституцію сім'ї. Отець Юзеф Августин, змістовно відповідаючи на запитання про кризу батьківства, найперше наголошує на тому, що ця проблема охоплює Європу (Україну зокрема). Отець стверджує, що роль батька у традиційних культурах країн Азії, Африки і Латинської Америки не змінилась². Однак, у нас отець чітко виділяє основні причини цієї кризи: «Криза батьківства сильно пов'язана із кризою релігії, моральності та духовності»³. З цього випливає, що сьогодні місце і роль батька у сім'ї переживає важкий період. Тут отець цитує Германа Булінгера, який каже:

З того часу, коли жінки стали матеріально незалежними від чоловіків, роль годувальника родини вже не є незамінною. Виникає запитання: для чого чоловік взагалі потрібний? Багато жінок самі виховують дітей. Чудово дають собі раду без батька, а може навіть і краще⁴

В іншій праці маємо гостре питання: «Чи має батько майбутнє на Заході?»⁵. Сьогодні, коли соціальна нерівність між жінками і чоловіками зникла, почалась конкуренція. Сьогодні сім'ю забезпечує не тільки чоловік, або взагалі тільки жінка. Отець Юзеф посилається на Мак Доувела стверджуючи, що сьогодні домінування матері тільки поглиблює слабкість батька, і це призводить до виникнення сильних жінок і слабких чоловіків⁶. Також автор заторкує інші руйнівні механізми: «Молоді дівчата виходять заміж за алкоголіків, бо виростили у таких сім'ях. Молоді хлопці, натомість, шукають не дружин, а матусь, які би

---

¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 14.

² Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином* // credo.pro (13.10.2017).

³ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 15.

⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*. Krakow 1999, 20.

⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 21.

дбали про них, бо вони(хлопці) так росли...»⁷. Ці речі у свою чергу призводять до кризи материнства і батьківства, оскільки правдиве покликання батька і матері втрачається. Здавна, жінка була «берегинею домашнього вогнища». З такого погляду чоловік з легкістю був головою сім'ї. Отець підкреслює, що чоловік втратив свій колишній авторитет, через здобування своєї першості виключно внаслідок суспільних норм, а не через особисті духовні і моральні якості⁸. Зараз отець Юзеф представляє кардинально іншу ситуацію: «Сьогодні Чоловік повинен заслужити першість у суспільному житті чи в професійній роботі й довести, що він ефективніший від жінки...»⁹. Таким чином, маємо розуміти що роль чоловіка у світі, де жінки розділяють з ним всі обов'язки, стала невизначеною і втратила свою ексклюзивність¹⁰. Отець підсумовує:

Місце всемогутнього батька посів відсторонений батько... Так виглядає, що на практиці роль батька не пов'язана ані з великим зусиллям, ані з особливою участю... Вони (тати) наївно думають, що виконали свої обов'язки як «годувальника сім'ї», як судді в сімейних конфліктах, як товариша на забавах і прогулянках¹¹

Мак Доувел підкреслює, що ці механізми запустили цикл, негативні наслідки якого, тільки збільшуються і вкорінюються у сім'ю¹². Отець Юзеф говорить про сьогоденні наслідки «циклу»: «Сучасний чоловік займає в суспільстві дедалі слабше становище. Часто він не готовий виконувати свою роль у суспільному, психологічному, духовному вимірах»¹³. Велику роль у зміні постави батька відіграла урбанізація і суспільні зміни: «Сьогодні зникає вид татів, які можуть збудувати дім, полювати, пасти, обробляти, ремонтувати, захищати, вчити, співати і танцювати, та ще й цінувати сина»¹⁴. Такий устрій кардинально змінив традиційну модель подружжя. Отець Юзеф підводить до такої думки:

Вживання сім'ї, дедалі більше залежить від емоційного і духовного зв'язку між тими, які його творять... Отож тепер центр ваги мусить пересунутись зі сфери матеріального забезпечення і обов'язків на сферу почуттів, стосунків та відповідальності¹⁵

⁷ Романдаш А. *Священник Юзеф Августин: «Для любові треба важко працювати»* // risu.ua (18.09.2014).

⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 44.

⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 24.

¹⁰ Там само, 24.

¹¹ Там само, 15.

¹² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 22.

¹³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 24.

¹⁴ Там само, 25.

¹⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 20.

Покликання батька сьогодні не виявляється у «здобуванні ресурсів». Сучасний батько – це особа, яка жертовно віддається своїй дружині і дітям¹⁶.

Суспільство активно впроваджує тенденцію протиставлення статей. Отець Юзеф наголошує на важливості зрілого розуміння сексуальності: «Сексуальність без почуттів і розуму може бути загрозою, бо це – причина згвалтувань чи випадкового сексу. У сексуальності нема нічого поганого, але вона має бути частиною глибших почуттів»¹⁷. Бажання абсолютної свободи становить небезпеку для людських стосунків, які мають бути місцем взаємної любові і єдності, а стають причиною конкуренції і взаємної небезпеки¹⁸. У документах Церкви знаходимо таке твердження:

Сім'ї охопили непевність і збентеження стосовно їхніх завдань, а навіть сумнів і незнання щодо глибинного значення та цінності подружнього та сімейного життя. Є, врешті, й такі сім'ї, яким численні ситуації несправедливості стають на перешкоді здійсненню їхніх фундаментальних прав¹⁹

Таким чином ми бачимо, що бажання псевдо-свободи розбиває суть людських взаємин де «чоловік з усіма його рисами не сприймається в єдності із жіночністю, і навпаки – жіночість не сприймається в єдності з суттю чоловіка»²⁰. Це пояснює Поль Джонсон:

Чоловічо-жіночий дуалізм – це джерело динамізму і участі, дивна і єдина у своєму роді річ... Ми повинні ставитися до цієї дійсності з належною пошаною: це однозначно суттєва справа в очах Творця, фундаментальна, а не другорядна²¹.

Ці механізми руйнують подружжя, батьківство і материнство в тому числі. Отець Юзеф наголошує на взаємозалежності батька і матері: «Про те, як бути батьком, можна говорити тільки в контексті материнства, як і про те, як бути чоловіком, можна роздумувати тільки в контексті жіночності»²². У своєму інтерв'ю отець зазначає, що відсутність жінок на зустрічах про батьківство показує відсутність

¹⁶ Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти // credo.pro (17.10.2017).

¹⁷ Романдаш А. Священник Юзеф Августин: «Для любові треба важко працювати».

¹⁸ Августин Ю. Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти, 24.

¹⁹ *Familiaris consortio* “сімейна спільнота” – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II, § 1.

²⁰ Августин Ю. Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти, 25.

²¹ Jonson P. *W pozlukivaniu Boga*. Warszawa 1998, 65.

²² Августин Ю. Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти, 25.

психологічної і людської культури²³. Цю думку продовжує інший автор: «Чоловік стає татом завдяки жінці, жінка стає мамою завдяки чоловікові»²⁴. Святий папа Іван Павло II у своєму листі пригадує нам походження цієї єдності:

Перед створенням людини Творець немовби заглиблюється у Себе самого, для того, щоб знайти взірць і натхнення у таємниці власного Буття, яке вже тут розкрилося як божественне «Ми». З цієї таємниці, через акт творення, людина приходить на світ²⁵

Далі у листі ми знаходимо термін, який вживає папа на протипагу цьому розділенню, а саме сопричастя між особами («*communio personarum*»)²⁶. Таким чином розуміємо, що для формування зрілих батька і матері, поняття подружжя і статі, має розглядатись і розумітись як єдність і доповнення одне одного. В іншому документі ми бачимо доповнення цієї думки:

[...] чоловік і жінка у взаємному самовідданні, яке є для них в подружжі властивим і винятковим, прагнуть витворити особову спільноту, у якій вони взаємно вдосконалюють себе, щоб спів-діяти з Богом у зачинанні та вихованні нового людського життя²⁷

Отець Юзеф, відповідаючи на питання важливості зв'язку з Богом, згадує відомого польського філософа Лешека Колаковського і стверджує, що людина руйнує зв'язок з іншою людиною, коли втрачає зв'язок з Богом²⁸. Сьогодні ми маємо наслідки відмови від Бога. Отець знову звертається до Колаковського:

Просвітництво, підносячи людину до рангу потенційно всемогутнього творця, насправді деградувало її до тваринного рівня; утилітарні критерії замінили розрізнення добра і зла. Фундаментальні зв'язки, які підтримували людську спільноту – родину та релігію, висміяли і насильницьки розірвали²⁹

Отець зазначає, що «продуктом Просвітництва є так звана теологія смерті Бога»³⁰. З цього ми, як християни, розуміємо, що разом з Богом, який є єдиним джерелом любові, вмирає і любов³¹. Отець Юзеф цитує кардинала Денніліса: «Коли батько відходить, дітей огортає холод. Коли Бог зникає люди шукають

²³ Якубовська В. Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином.

²⁴ Tishner J. *Dramat cieleśności*, «W drodze» 1985, 69.

²⁵ Іван Павло II, «Лист до сімей» Святішого отця Івана Павла II з нагоди року сім'ї 1994 року. Київ 1994, 6.

²⁶ Іван Павло II, «Лист до сімей» Святішого отця Івана Павла II з нагоди року сім'ї 1994 року, 13.

²⁷ *Familiaris consortio* «сімейна спільнота» – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II, § 8.

²⁸ Якубовська В. Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином.

²⁹ Якубовська В. Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином.

³⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 39.

³¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 40.

інших джерел тепла. Але де їх знайти? Батька вже немає і всі ми сироти»³². Отець, в одному із своїх інтерв'ю, розвиває цю думку:

Там, де немає єдності з Богом, там все підвішене у порожнечі. Коли людина відкидає Бога, то сама сідає на Його троні і для міжлюдських стосунків це дуже небезпечна ситуація. Бог — Той, Хто вирішує про життя та смерть, не питає нас, хто хоче жити, а хто вмерти. Наше життя перебуває у Його милосердних руках. Коли про життя і смерть вирішує людина, тоді починається пекло на землі³³

Отець на розмові зі студентами Українського Католицького університету сказав: «Якщо людина не працює на любов, то починає вимагати її силою. Вона пробує керувати, і це жалюгідно і неправильно... Насильство лише нищить любов»³⁴. В одній із своїх книг він подає схожу думку: «Не вміючи розпізнавати в наших серцях прагнення любові, часто підпадаємо під вплив ідеологій, які хочуть нас звести на «любівні манівці»³⁵. Ми повинні розуміти, що нездорові пошуки заміників любові, особливо в ідеологіях, закінчуються розчаруванням:

Сьогодні можемо говорити про ідеологію самовиховання, самореалізації, самовдосконалення, професійної кар'єри, популярності, споживацтва, ошчасливлення інших. Ідеологія, однак, не відображає стану людської душі та її найглибших потреб... а тих хто намагається позбутись її впливу, нерідко переслідують, глузують із них, або відсувають на узбіччя суспільного життя³⁶

Важливим є також розуміння, що емансипаційний рух спрямований не тільки проти чоловіків, але і проти самих жінок та материнства. Отець, посилаючись на документи IV Конференції ООН, зазначає, що основні згадки про подружжя, чи сімейне життя є виключно у негативному контексті, як «джерело утисків, або перешкода для розвитку жінки»³⁷. Отець акцентує свою увагу на тому, що сучасна тенденція відсторонення чоловіків, зокрема у феміністичних рухах, шкодить не тільки чоловікам:

Жінки кривдять самі себе, коли нападають на чоловіків, принижують їх, висміюють. І навпаки. Чоловіча гордість дуже вразлива, крихка, я б навіть сказав, дратівлива. Чоловіки, подібно як і жінки, здатні до великої жертвності, зусилля, посвяти, але завжди в атмосфері любові та свободи...³⁸

³² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 40.

³³ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

³⁴ Романдаш А. *Священник Юзеф Августин: «Для любові треба важко працювати»*.

³⁵ Августин Ю. *У любові немає страху*, 27.

³⁶ Августин Ю. *У любові немає страху*, 28.

³⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 26.

³⁸ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

Далі отець Юзеф дає зрозуміти, що такий рух сучасності все більше розділяє чоловіка і жінку, тим самим позбавляючи подружжя зрілого батьківства і материнства. Отець наголошує на сучасній проблемі поверхневих стосунків: «Відсутність самопізнання, відсутність заглиблення у світ власних емоцій, потреб і прагнень, часто фальшує розпізнання справжніх духовних і моральних мотивацій, якими керуємось»³⁹. Також отець згадує за активну пропаганду ідеології вседозволеності і її нищівного впливу:

Я маю свій «персональний», якщо можна так висловитись, закид до західної цивілізації за те, що жорстоко обманює молодих людей. Каже: «Роби що хочеш — тобі все зійде з рук». Це неправда. За все прийде рахунок. Буквально за все. Сьогодні не вчишся, завтра вже будуть наслідки. Сьогодні обманюєш — завтра ніхто тобі не повірить. Сьогодні ти обманюєш дівчину — завтра тебе обдурять твої власні діти⁴⁰

Отець Юзеф сучасну гендерну ідеологію гостро прирівнює до нацизму та комунізму:

Коли про життя і смерть вирішує людина, тоді починається пекло на землі. В останньому столітті ми вже мали дві таких системи створення «нової людини»: більшовики та нацисти... Зараз створюється третя система «створення нової людини»: гендеризм, який, подібно як і комунізм, спирається на марксистській філософії. Місце класової рівності займає рівність статей⁴¹

У одному із своїх інтерв'ю він докладніше пояснює суть цієї думки. Суть ідеології гендеру – визначення своєї статі не біологічними чинниками, а культурними⁴². Отець пояснює:

Стать кожної людської особи «вибудовується» в суспільно-культурному середовищі через постійне повторювання і відігравання ролі конкретної поведінки. Це називається «перформативністю статі». Відповідно до цих припущень, кожна людина сама собі обирає стать⁴³

Таким чином, основною ціллю даного підходу є власне «я». Це пояснює ворожість до небажаної вагітності і пропаганду вседозволеності⁴⁴. Тут отець пояснює марксистські корені даного погляду на статевість: «Марксистська утопія ставить собі за ціль класове визволення, а гендер ставить собі за мету

³⁹ Августин Ю. *Як шукати і знаходити Божу волю*, Львів 2017, 19.

⁴⁰ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

⁴¹ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

⁴² Лозіньскі Б. *Гендер як марксизм* // *credo.pro* (28.08.2013).

⁴³ Лозіньскі Б. *Гендер як марксизм*.

⁴⁴ Там само.

визволення людини із усіляких сексуальних стереотипів і з будь-яких умовностей: біологічних, психологічних, релігійних, суспільних і політичних»⁴⁵. Таким чином, бачимо антирелігійний і антигуманний рух сучасності проти людини і проти Бога.

Іншим аспектом, що впливає на сьогодишню поставу батька, є відокремлення чоловічості від батьківства. Тут отець вказує на проблему еротизації суспільства: «Уся порнографічна індустрія працює, передовсім для «чоловічих потреб», пропагує сексуальність, позбавлену почуттів і відповідальності за жінку і нове життя»⁴⁶. Такий підхід виховує у людей постійне бажання сексуального задоволення без ніякої відповідальності за свої дії: «Завдання порно-індустрії – спонукати чоловіків до сексуальної активності, а завдання протизаплідних засобів – захищати їх від небажаного батьківства»⁴⁷. Також колосальний вплив на «чоловічість» мали дві світових війни, наслідки якої ми бачимо сьогодні, коли в сім'ї головою є жінка. Отець наголошує, що комунізм виховував тотальний послух партії. Наслідком цього чоловік постійно мав вибирати між особистими принципами і життям своїх рідних⁴⁸. Така боротьба із самим собою закінчувалась цілковитою загубленістю чоловіка: «Чоловіки, які через амбіції або фінансові мотиви співпрацювали з тоталітарною державою всупереч власному сумлінню... жили з постійним відчуттям провини і відчаю»⁴⁹. Отець вказує на нищівний вплив комуністичної ідеології на покликання чоловіка:

Для мужчини робота є дуже важливою сферою самоутвердження, підтвердження своєї вартості. При комунізмі робота часто ставала анти-працею, експлуатацією людських сил, а кар'єра не залежала ані від уміння, ані від докладених зусиль... Щоб стати на вищу сходинку, треба було записатися в партію⁵⁰

Автор пояснює як примус до співпраці, залежність від партії і переслідування релігійного і політичного характеру принизили та знищили чоловічість⁵¹. Отець

⁴⁵ Лозиньскі Б. *Гендер як марксизм*.

⁴⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 53.

⁴⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 53.

⁴⁸ Там само, 37.

⁴⁹ Там само, 38.

⁵⁰ Там само, 38.

⁵¹ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

Юзеф стверджує, що для подолання цих руйнівних наслідків потрібно оздоровлення трьох може і більше поколінь⁵². Сьогоднішня криза для чоловіків є сильним поштовхом до праці над собою і до нового пошуку своєї ідентичності. Цей період є нагодою для зросту і для чоловіків, і для жінок⁵³. Отець пригадує тяжкість і відповідальність батьківського служіння думкою Сьорена К'єркегора: «"Бути спасенним боляче". Боляче не лише бути спасенним, але також і спасати інших. Батьківське виховання дітей до справжньої віри – то вид відкуплення»⁵⁴.

2.2 НАСЛІДКИ ПОГАНОВОГО ПРИКЛАДУ ПОДРУЖНИХ ВЗАЄМИН НА ДИТИНУ

Отож, хочу далі розглянути ситуації незрілого батьківства і його наслідки на дітей і подружжя в цілому. Найпоширеніша проблема пов'язана із розумінням чоловіка своїх обов'язків. Автор пише, що сьогодні батьківство позначене безвідповідальним і незрілим ставленням до свого покликання як чоловіка⁵⁵. Така слабкість батька призводить до неможливості будувати здорові стосунки у подружжі і зі своїми дітьми: «...тому батьківство характеризується нестачею чуттєвості щодо своїх дітей, особливо синів»⁵⁶.

Багато чоловіків вважають, що забезпечуючи сім'ю – вони вповні виконують свої обов'язки. Однак, це не так. Автор наголошує: «...важливою є його присутність вдома, зацікавлення дружиною і дітьми, допомога їм, турбота про всіх членів сім'ї і про їхнє почуття безпеки»⁵⁷. Отець продовжує цю думку:

У дитинстві хлопці борються за увагу, доброзичливість і приязнь своїх татусів. Нав'язуються їм із різними дрібними справами. Не так ті справи для них важливі, як привід підійти до тата, розпочати розмову. А коли батько каже: «Не мороч мені голови дурницями», вони почуваються ображеними, пораненими. Хлоп'яча гордість зазнає приниження⁵⁸

В іншому місці, автор також додає що «тільки у взаємному коханні батьки можуть дати своїм дітям почуття безпеки»⁵⁹. Як говорить о. Юзеф, батьківство

⁵² Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином.*

⁵³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 41.

⁵⁴ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином.*

⁵⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe.* Krakow 1999, 93.

⁵⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 82

⁵⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти* 180.

⁵⁸ Августин Ю. *Татова дружба // credo.pro* (22.02.2015).

⁵⁹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 100.

має дві сфери: дім і робота. Ці сфери доповнюють одна одну, однак часто, як стверджує автор, чоловіки беруться до будь якої професії, яку інколи просто ненавидять. Це стає наслідком стресових ситуацій і нервових розладів, які мають прямий вплив на ситуацію вдома⁶⁰. Автор додає:

Брак успіху в праці викликає те, що сучасний тато приходиться додому роздратованим, а це, своєю чергою, впливає з почуттів безсилля і безпорадності, змішаних із придушеним соромом і здерев'янінням, типовим для тих, хто ненавидить свою роботу. Особливо син страждає, отримуючи «нічийного тата»⁶¹

Тут батько повинен розуміти: «Труднощі у взаєминах із дружиною не можна долати за рахунок професійних досягнень», і, на противагу: «професійному занепадові не можна зарадити конфліктами із дружиною і дітьми»⁶². Перенесенням професійних проблем у сферу сім'ї – чоловік отруює подружжя. Тут автор наголошує на зрілому підході до цієї проблеми, а саме – відокремлення сімейних труднощів від навантажень на роботі, щоб можна було зі сторони тверезо оцінити будь-яку проблему чи ситуацію⁶³. Крім цього отець порушує проблему «культу професійного успіху». Чоловіча нездорова конкуренція, у різних сферах життя, отруює стосунки чоловіка зі своїм оточенням: «Культ успіху призвів до деградації слабкого чоловіка. Якщо він не витримує конкуренції у суперництві з сильнішим за себе, то він майже автоматично виключається з гри і відсувається на узбіччя життя»⁶⁴. Автор додає проблему питання рівності, коли чоловік виправдовує свою пасивність до хатніх обов'язків втомою чи відсутністю часу і передає це все на жінку навіть, якщо вона також ходить на роботу⁶⁵. До цього додається нерозуміння своєї чоловічості, яке призводить до фізичного і психологічного насильства: «Багато мужчин вважають, що саме жінка повинна поступитися, підкоритися, піддатися»⁶⁶. Отець пояснює: «Чоловік, котрий не навчився долати своїх вад, часто стає жорстоким,

⁶⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 74.

⁶¹ Августин Ю. *Культ професійного успіху і криза батьківства* // credo.pro (25.09.2014).

⁶² Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 74

⁶³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 74.

⁶⁴ Августин Ю. *Культ професійного успіху і криза батьківства*.

⁶⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 166.

⁶⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 166.

неприступним»⁶⁷. Це, у свою чергу, призводить до наступних наслідків: «Щоб заперечити свої вади, вони стараються показати себе грізними, вдаються до насилля як щодо себе, так і щодо інших»⁶⁸. Така незрілість, в сукупності з особистими проблемами кожного з подругів, створює площину постійних конфліктів і непорозумінь. Отець Юзеф також згадує про труднощі, які пов'язані із проблемами спілкування у подружжі. Йде мова про невміння ділитись своїми переживаннями і виражати почуття. Така зраненість обох сторін негативно впливає як на виховання дітей, так і на подружжя в цілому. Невміння підтримати і взаємно пробачати один одному тільки пригнічують чоловіка і дружину, а поява дитини тільки погіршить і ще більше виявить цю проблему⁶⁹. Тут автор наголошує на наслідку такої поведінки:

Індивідуальна любов батька і мами до дитини – при одночасному розладі стосунків між ними – легко переходить у своєрідну боротьбу за почуття дитини. Дитина потребує любові мами і любові тата як і свідчення їхньої взаємної любові. Їй дуже важко повірити в людську любов, якщо вона не бачить її між батьками⁷⁰

В іншому місці маємо: «Дитя зазнає радості життя, стаючи учасником радості життя тата і мами... Дитя тішиться життям, якщо є свідком їхньої любові»⁷¹. Тут автор нагадує важливість присутності батька: «Батько має стати для хлопця точкою опори у формуванні його розуміння, позиції та поведінки у сфері кохання»⁷². Отець Юзеф багаторазово підкреслює, що подружня любов: «є найважливішою серед усіх видів людської любові»⁷³. І також пам'ятаємо, що подружжя отримує особливу благодать від Бога:

Господь Бог благословляє подружню любов і обдаровує її жертовністю та плідністю. Вона єднає двох – чоловіка і жінку – в одне ціле, яке людина не може роз'єднати: «Що, отже, Бог злучив, людина хай не розлучає»⁷⁴ (Мт 19, 6)

Відсутність взаємності з боку батьків для дитини стає коренем відкинутості, пригнічення і втрати зацікавлення до будь-якого роду речей, тобто тут знову

⁶⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 104.

⁶⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 104.

⁶⁹ Пор. Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 210.

⁷⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 179.

⁷¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 100.

⁷² Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 112.

⁷³ Августин Ю. *У любові немає страху*, 18.

⁷⁴ Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», 857.

батьки стають причиною замкнутості дитини від оточення. Зацікавленість дитини навколишнім світом є постійною, і здатна розвиватись тільки за постійної присутності та підтримки мами і тата⁷⁵. Важливо розуміти, що наслідком постійних сварок і своєрідного «військового» стану між подругами, в подальшому для дітей, буде сприйняття такого стану, як норми людських взаємин; їм буде здаватись що це «умова подружнього життя»⁷⁶. Отець пояснює:

Основною проблемою у вихованні сімейності, родинності для багатьох дітей є брак у родинному домі взаємної любові, злагоди та поваги, що могло б бути прикладом для наслідування⁷⁷

В іншому місці додає:

Якщо поведінка батька позначена емоційною байдужістю, то дитина відчувається відкинутою. Багато молодих людей, згадуючи минуле, з болем зазначають: «Батько ніколи не бавився зі мною; не слухав мене, не розмовляв зі мною про свої справи; ніколи не брав мене на коліна; не ходив зі мною на прогулянки, в кінотеатр»⁷⁸

Відсутність уваги в дитинстві тягне за собою тяжкі наслідки невпевненості, зокрема у хлопців, які не могли в дитинстві ототожнити свою «чоловічість» зі своїм батьком⁷⁹. Також це тягне за собою багато інших психічних розладів, таких як закомплексованість, нервовість і труднощі у побудові стосунків з однолітками. Батьківська увага вимагає акуратного і трепетного підходу, оскільки діти є дуже чутливі у спілкуванні⁸⁰. Отець пояснює: «Занепад власних мрій у житті багатьох татів пагубно вплинуло на їхні стосунки із сином»⁸¹. В іншому місці автор додає: «Якщо батько сухуватий, скупий на слова, або ж травмує сина своїми авторитарними виявами, дитина відчувається обманутою»⁸². Отець продовжує: «Негативна думка батька травмує сина і підтинає на корені його радість перемоги.»⁸³. Автор наголошує, що така позиція до свого сина свідчить про нездійснені плани і мрії батька, який це не хоче визнати⁸⁴. В іншому

⁷⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 112.

⁷⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 183.

⁷⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 108.

⁷⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 95.

⁷⁹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 9.

⁸⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 9.

⁸¹ Там само, 105.

⁸² Там само, 111.

⁸³ Там само, 105.

⁸⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 105.

місці маємо: «Батько, який не зазнав радості кохання й творення, не навчився жертвувати собою і коритися, не пізнав сенсу страждання та болю, не може вказати шляху до них і своїй дитині»⁸⁵. Також отець додає: «Тати, не вміючи примиритися з різними поразками на професійному полі, переносять їх — інколи повністю неусвідомлено — на своїх дітей, замучуючи їх вимаганням шкільних успіхів»⁸⁶. З цього випливає наслідок недооцінювання себе: «Син, що є свідком руйнівної поведінки свого батька, недооцінить і свого життя»⁸⁷. Автор додає: «Чимало батьків упродовж життя розчаровуються у своїх мріях, і це катастрофічно впливає на їхні стосунки із синами»⁸⁸. З цього виходить, що діти без прикладу батьків не знають, як поводитись добре і взагалі жити⁸⁹. Тут автор подає наслідки такого впливу: «Саме тому багато підлітків, легковажачи своїм життям, впадають у вир зловживань, за котрі з часом платять гірку ціну залежностей, поневолень, згубних звичок, агресії, депресій, відчуття життєвої порожнечі»⁹⁰.

Ще одною проблемою для подружжя є поява першої дитини. Автор твердить, що перша дитина часто є «більш нервова» аніж наступні діти: «Саме на них – методом проб і помилок – батьки вчаться як виховувати дітей, і як жити разом в сім'ї»⁹¹. Для вирішення цієї проблеми автор наголошує на важливості розвитку взаємин між чоловіком і його дружиною: «окрім спільної опіки над дитиною, вони (батьки) повинні присвячувати багато часу і уваги одне одному, аби зміцнювати свій подружній зв'язок»⁹². І в іншому місці додає, що умови для зростання дитини на пряму залежать від подружньої єдності⁹³. Отець пояснює до чого веде відсутність цієї єдності між подругами:

Дівчинка, яка роками спостерігала відсутність поваги і навіть жорстокість батька стосовно матері, дорослою жінкою може мати труднощі у стосунках із чоловіками. А

⁸⁵ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*. Львів. 2015, 26.

⁸⁶ Августин Ю. *Культ професійного успіху і криза батьківства*.

⁸⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 98.

⁸⁸ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 26.

⁸⁹ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 26.

⁹⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 99.

⁹¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 210.

⁹² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 210.

⁹³ Там само, 179.

хлопець, котрий зазнавав впливу домінуючої матері, подорослішавши, може побоюватись глибоких взаємин із жінками⁹⁴

Отець Юзеф виділяє цю проблему по-особливому: «Деколи у хвилини гіркого розчарування молоді люди докоряють батькам тим, що вони обдарували їх життям: «Я сам на світ не народився». Причиною таких болісних закидів є відчуття браку мети й сенсу життя»⁹⁵.

Також, важливо виділити проблему особливої уваги до одної дитини і нехтування іншою. Отець Юзеф стверджує, що батько чинить кривду, вигороджуючи одну дитину перед іншою⁹⁶. Автор каже: «Це завжди кривда для всіх... і для його братів і сестер, яким здається, що до них ставляться несправедливо чи навіть позбавляють їх любові»⁹⁷. Маємо розуміти, що діти гостро сприймають будь яку несправедливість і завжди уважно спостерігають за своїми батьками і їхнім ставленням до своїх дітей⁹⁸. Тут отець посилається на приписи Талмуду:

Ніколи не слід виділяти однієї дитини з-поміж інших... Яків дав Йосифові на два лікті матері на шати більше, ніж іншим синам, а це викликало в них заздрість, і справа поточилась так, як поточилась, а наші батьки пішли до Єгипту⁹⁹

Отець Юзеф дає зрозуміти, що таке ставлення провокує багато зранень у майбутньому і «зазвичай переслідують дітей упродовж усього життя»¹⁰⁰. Отець прирівнює наслідки такого отруйного ставлення до незагоєних ран, які постійно нагадують про себе¹⁰¹. Ці «рани» не дають дітям в дорослому віці будувати здорові і щирі стосунки зі своїми братами і сестрами через дитячі образи та нерівність в дитинстві¹⁰². Також є важливим аспектом перша дитина, яка звикає, що «все життя родини крутиться навколо неї»¹⁰³. Тому поява другої дитини часто першу дитину може навіть травмувати: «Перша дитина поступово мусить

⁹⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 108.

⁹⁵ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 26.

⁹⁶ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 20.

⁹⁷ Там само, 20.

⁹⁸ Там само, 20.

⁹⁹ Там само, 20.

¹⁰⁰ Там само, 20.

¹⁰¹ Там само, 21.

¹⁰² Там само, 21.

¹⁰³ Там само, 21.

погодитись з фактом, що відтепер ділитиме любов, зацікавлення, ніжність матері і батька з молодшим братиком чи сестричкою»¹⁰⁴.

Іншою проблемою при появі дитини на світ, є проблема суперництва за увагу дитини між батьками, через неполадки і конфлікти між собою¹⁰⁵. Тато зобов'язаний від народження дитини приділяти їй належну увагу. Отець Юзеф пропонує гарну альтернативу для обох батьків: «Коли мама піклується про молодшу дитину, бо вона вимагає особливої уваги, батько має шанс налагодити тісніший зв'язок зі своїм первістком – сином чи донькою»¹⁰⁶. Також автор додає:

Разом також можуть спробувати зблизитись з меншою дитинкою, дбаючи та піклуючись про неї. У такий спосіб діти з раннього віку вчитимуться зі слабшими від себе тим, що самі дістають в дар¹⁰⁷

Аж ніяк робота, чи будь що інше не може бути в пріоритеті над своїм дитям, оскільки в подальшому цей зв'язок буде важко здобути і надолужити¹⁰⁸. Отець Юзеф наголошує: «Час для розвитку довіри до батька та сина дуже короткий: до підліткового віку»¹⁰⁹. Отець заохочує до щоденного проведення часу з дитиною: «Батьківство вимагає систематичного, щоденного жертвування дитині бодай трохи уваги»¹¹⁰. В іншому місці автор додає:

Якщо батько з тієї чи іншої причини відсутній у житті сина і між ними не налагодився емоційний зв'язок, то це згодом негативно впливатиме на процес їхнього зближення... Син крокуватиме землею, не відчуваючи контакту із самим собою та не маючи змоги налагодити стосунки з іншими, навіть якщо це будуть його власні діти¹¹¹

Також дитяча довіра втрачається у момент пліткування про дитину. Отець пояснює: «Можна сильно зранити дитину, якщо бездумно цитувати її слова, які були сказані в момент щирості або коли вона розповідала іншим про свою поведінку, особливо про свої падіння»¹¹². До цього автор також додає обмовляння дитини. Така поведінка з боку батьків тільки поглиблюватиме прірву між дітьми і батьками:

¹⁰⁴ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 21.

¹⁰⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 179.

¹⁰⁶ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 21.

¹⁰⁷ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 21.

¹⁰⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 9.

¹⁰⁹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 119.

¹¹⁰ Августин Ю. *Декалог хорошого тата* // credo.pro (09.02.2015).

¹¹¹ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 22.

¹¹² Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше* // credo.pro (02.12.2016).

У ситуації, коли дитину випадково впіймали на гарячому, треба бути дуже обережними, щоби в подібних ситуаціях одразу ж не звинувачувати її в такій самій поведінці. Людська поведінка, також і поведінка дітей, дуже складна, і подоба зовнішніх обставин іноді може призводити до помилкових висновків¹¹³

У період підліткового віку дитина попадає в компанії і тоді батькові буде складно налагодити зв'язок¹¹⁴. Відсутність батька переросте у ворожість:

Ворожість буває прихованою, замаскованою або, навпаки, відкритою, без масок. Але в обох випадках – руйнівною для їх взаємин. Тоді син та батько живуть поруч, як двоє чужих людей¹¹⁵

Батько повинен розуміти, що його покликання бути батьком – це жертва і той період, коли він міг жити як «хлопчур», вже минув: «Ціна батьківства – пожертвування самого себе; посвячення енергії, часу, сну, свободи, ладу і грошей – посвячення усього»¹¹⁶. Гарольд Сейла, коли йдеться про чоловіка який у подружжі думає що має «своє життя і може робити, що хоче», говорить так: «З моменту одруження ми стаємо частиною сплетення двох життів і особистостей; ми вже не «одинокі орли» і не «самотні вовки», вільні робити, що заманеться»¹¹⁷. Сьогодні, яке проповідує епоху «вседозволеності і споживацтва, є серйозною перепоною до справжнього батьківства, яке потребує жертви. Сьогодні бути батьком – це «плисти проти течії, яка втягує у вир егоїзму, самоствердження, самореалізації і самозадоволення»¹¹⁸. Нагадуванням про це є приклад Христа і Церкви:

Це Об'явлення осягає свою остаточну повноту в дарі любові, що його Боже Слово дає людству, приймаючи людську природу, та в жертві, у яку Ісус Христос приносить Себе Самого на Хресті для своєї Нареченої, Церкви. У цій жертві повністю відкривається той задум, який Бог вписав у людськість чоловіка і жінки від моменту сотворення¹¹⁹

У першому розділі я згадував за авторитет батька в сім'ї. Автор пояснює: «Авторитет батька — не привілей, а служіння»¹²⁰. Тут папа Франциск подає приклад служіння – особу св. Йосифа Обручника: «він зробив своє життя

¹¹³ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹¹⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 119.

¹¹⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 119.

¹¹⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 216.

¹¹⁷ Сейла Г. Дж. *Щось більше ніж кохання. Складові щасливого шлюбу*, Черкаси 2002, 43.

¹¹⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 217.

¹¹⁹ *Familiaris consortio* "сімейна спільнота" – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II, § 13.

¹²⁰ Августин Ю. *Декалог хорошого тата*.

служінням, склав його в жертву таємниці втілення і пов'язаної з нею спасительної місії; використав владу, що законно йому належала у Святій Родині, аби принести в цілковитий дар себе, своє життя, свою працю»¹²¹. Неправильне розуміння цього поняття, або відсутність авторитету, забирає особу батька у домі. Отець Юзеф каже: «Якщо батько не є для сина авторитетом, то хлопець соромитиметься його й мимоволі шукатиме зразка чоловічої ідентичності поза сімейним колом»¹²². Також автор додає: «Брак авторитету батька, на який можна було б опертися, у поєднанні з поблажливістю та м'яким серцем матері нерідко підштовхують хлопця до пошуків легких, заснованих на неправді зв'язків»¹²³. Великою проблемою сьогодні є відречення від свого авторитету, як батька, який місцями допускає навіть звертання до батька по імені а не словом «тату»:

Так збіднюється єдиний, винятковий зв'язок, який єднає дитину і тата, а також дитину і маму. Кожна дитина лише одного чоловіка на світі у прямому значенні може називати «татом» і тільки одну жінку «мамою»¹²⁴

Крім цього, егоїстичність і несерйозність батька позбавлятиме його авторитету у своїх дітей. Також авторитет батька втрачається, як тільки він виявляє найменшу неповагу до своєї дружини¹²⁵. Така постава тата налаштує сина проти себе, оскільки син завжди ставатиме на боці матері: «Син не пробачить батькові жодного насилля щодо матері... Діти сприймають владу батька та матері, якщо відчують їхнє служіння»¹²⁶. Тут до авторитету також має докладатись і мама, оскільки: будь-які претензії чи неповага до батька на очах у дітей, принижують його перед ними і позбавляють авторитету¹²⁷. Крім цього, коли мама немає авторитету, вона може залякувати дитину татом. Такого роду деспотизм відбирає у дитини відчуття домашньої безпеки¹²⁸. Така поведінка руйнує авторитет батька

---

¹²¹ Апостольський лист Святішого Отця Папи Франциска «*Patris Corde*» («Батьківським серцем») // synod.ugcc.ua (07.01.2021). 8.

¹²² Августин Ю. Путівник для батька; 40 роздумів, 33.

¹²³ Августин Ю. Путівник для батька; 40 роздумів., 63.

¹²⁴ Августин Ю. Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти, 266.

¹²⁵ Августин Ю. Люби мене тату! Роздуми про батьківство, 50.

¹²⁶ Августин Ю. Люби мене тату! Роздуми про батьківство, 50.

¹²⁷ Там само, 50.

¹²⁸ Августин Ю. 15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше.

і сім'ю в цілому. Деспотизм, крик і т. п. як способи домінування чи авторитету заборонені: «Це найжорстокіша зброя проти підлітків, бо вона влучає в почуття власної значущості та особистої гідності»¹²⁹.

Ще одною проблемою є поняття покарання дитини. Найперше отець пояснює, що покарання має негативне забарвлення саме в собі, і є тільки пересторогою¹³⁰. В іншому місці маємо: «Кара... може бути тільки пересторогою і допомогою в усвідомленні меж моральної відповідальності дитини і прикрих наслідків її рішення»¹³¹. В іншому місці, отець виділяє ще кілька моментів покарання: «щоби покарання виконувало позитивну роль, воно має бути, з одного боку, пропорційне провині, а з іншого — бути застосованим в атмосфері діалогу і довіри»¹³². Також автор пояснює, що найчастіше діти не слухаються, коли хочуть цим щось донести: «Переважно діти нелогічно не поведуться»¹³³. Так автор пояснює: «Погана поведінка хлопців – знак, що їм бракує батьківської підтримки, тісного зв'язку і почуття безпеки»¹³⁴. При відсутності підтримки від тата, дитина не в змозі дати собі раду із власними емоціями і чуттєвими імпульсами¹³⁵. За відсутності цього зв'язку, дитина у компанії йтиме проти своєї совісті, і прийматиме поведінку групи¹³⁶. Тут автор повторює важливість зв'язку з дитиною: «Батько, який мало контактує з сином і мало з ним розмовляє, не в змозі розпізнати, що з ним діється насправді»¹³⁷. Тут автор виділяє два моменти: ворожість до батька і дволикість: «Обіцянки виправитись, усмирені хлоп'ячі звички можуть бути лише знаком конформізму та пристосованістю до вимог тата»¹³⁸. Це особливо виринає на поверхню, коли дитині не давали свободи, а «дресировували». У період дозрівання, це або стимулює бунт від батьківських і материнських обмежень, або зовнішні форми поведінки можуть перетворитися

¹²⁹ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*, 27.

¹³⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 90.

¹³¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 345.

¹³² Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹³³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 90.

¹³⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 91.

¹³⁵ Там само, 91.

¹³⁶ Августин Ю. *Як карати дитину? // credo.pro* (07.09.2016).

¹³⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 91.

¹³⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 91.

на тверді й жорсткі життєві постави, позначені страхом, почуттям неповноцінності і невпевненості¹³⁹. Отець пояснює: «Діти найчастіше брешуть не тому, що їм це подобається, а з остраху, що їх осоромлять і принизять, або ще гірше – втратять любов батьків»¹⁴⁰. Тут автор підкреслює атмосферу взаємної довіри, у якій дитина трактуватиме визнання своєї провини не з покаранням, а з батьківським виявом турботи і любові¹⁴¹. Однак, тут отець наголошує на потребі батьківської реакції на ситуацію: «Брак реакції з боку батька на неприпустиму поведінку сина може розглядатися як вияв байдужості»¹⁴². В іншому місці отець каже: «Для дитини така позиція є доказом байдужості батька або його моральної зіпсованості»¹⁴³. Крім цього автор пояснює, що бажання покарання з боку дитини, часто є бажанням уваги до себе, вимогою пригорнути себе¹⁴⁴. Автор пояснює важливість не карати, як такої, однак емоційного настрою батька коли він призначає покарання¹⁴⁵. Отець Юзеф говорить:

Навіть найправильніше покарання під впливом гніву батьків або вчителів стає тим самим несправедливим і втрачає сенс, оскільки не зважає на почуття. Воно несправедливе, тому що не рахується з емоціями. Таке покарання перестає виражати турботу про дитину і стає способом розрядити напруження для дорослого¹⁴⁶

Отець наголошує, що кара в жодному разі не повинна відкидати дитину чи псувати зв'язок з нею: «Кара – це виявлення опіки та любові. Вона повинна зміцнювати зв'язок з батьком, а не послаблювати його»¹⁴⁷. Автор пояснює неможливість карати дитину за відсутності любові до неї: «Брак любові батька до дитини певним чином позбавляє його права карати, бо кара без любові лише поглиблює почуття кривди і попереднє зранення»¹⁴⁸. Стосовно психологічного покарання, отець пояснює шкідливість маніпуляцій батьківськими почуттями до дитини¹⁴⁹. Тут є проблема приниження дитини. Отець Юзеф зазначає: «Кара має

¹³⁹ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше.*

¹⁴⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 91.

¹⁴¹ Августин Ю. *Як карати дитину?*

¹⁴² Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 91.

¹⁴³ Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*, 58.

¹⁴⁴ Августин Ю. *Як карати дитину?*

¹⁴⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 92.

¹⁴⁶ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше.*

¹⁴⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 93.

¹⁴⁸ Августин Ю. *Як карати дитину?*

¹⁴⁹ Августин Ю. *Як карати дитину?*

негативний вплив на дитину, якщо в ній нема любові. Тоді це лише приниження»¹⁵⁰. Тут отець наголошує, що наслідком такого покарання буде тільки приниження гідності дитини і її бажання помститись батькові¹⁵¹. Крім цього автор виділяє момент осудження дитячої поведінки: «У ситуації, коли дитина поводить себе невідповідно, догана чи покарання не може бути поєднана з осудом чи судженням. Кара і зауваження не можуть бути моральним тавруванням»¹⁵². Також отець пояснює важливість відсутності емоційного покарання: «Емоційне покарання дитини завжди помилкове: віддалятися від неї, ображатися на дитину, розривати зв'язок, тобто піддавати сумніву любов до неї»¹⁵³. Отець Юзеф пояснює: «Замість того, щоби давати суворі оцінки, батьки повинні допомогти дітям у формуванні їхньої совісті, аби ті самі могли перед Богом судити власні вчинки»¹⁵⁴. Автор наголошує на «безумовній любові», яка належить дитині¹⁵⁵. Він пояснює: «Батько й мати дають своїм дітям життя не для того, щоб могли «щось» дістати взамін, а щоби продовжити у своїх дітях тривання любові й життя»¹⁵⁶. Отець каже: «Забороняється погрожувати дитині відмовою від неї, розривом з нею зв'язку чи тим, що її віддадуть комусь чужому. Навіть жартуючи... Маленька дитина їх не розуміє»¹⁵⁷. Автор згадує також ситуацію мовчанки батьків, тобто коли дитині не відповідають: «Дитина почувається винуватою, картає сама себе, що не любить батьків, що їх кривдить»¹⁵⁸. Отець наголошує глибину кривди такої поведінки: «Батьки, не звертаючи уваги на свою дитину, ніби кажуть їй: «Твоє життя не має жодного значення для мене. Ти мені не потрібен». Ігнорування дитини вражає її найглибші почуття сенсу та почуття власної гідності й цінності»¹⁵⁹. Продовжуючи тему психологічних покарань, отець згадує батьківські «передрікання нещастя»,

¹⁵⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 93.

¹⁵¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 93.

¹⁵² Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹⁵³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 94.

¹⁵⁴ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹⁵⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 94.

¹⁵⁶ Августин Ю. *Декалог хорошого тата*.

¹⁵⁷ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 94.

¹⁵⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 94.

¹⁵⁹ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

якщо дитина не слухається: «Якщо не слухатимешся, то мама тебе залишить»¹⁶⁰. Тут особливо-небезпечними є ситуації залякування смертю або хворобою когось із родини «Якщо ти не виправишся, мама може захворіти»¹⁶¹. Такі маніпуляції із почуттями дитини відбирають у неї почуття безпеки і закривають її в атмосфері самобичування. Крім цього, також маємо ситуації висміювання дитини. Така поведінка вражає дитину, особливо почуття її гідності, самооцінку¹⁶². Такого роду насилля призводить до цілковитої закритості дитини: «дитина намагається захистити себе; намагається приховати від дорослих все, що може бути помічене ними і висміяне»¹⁶³. Згадуючи фізичне покарання отець категорично заявляє:

За постаттю батька, який вдається до тілесних покарань, зазвичай ховається принижений хлопчик, котрий у дитинстві сам часто був битий та принижуваний. А тепер, як дорослий чоловік мстить на слабших¹⁶⁴

Отець Юзеф пояснює, що фізичне покарання дитина, особливо хлопець, сприймає, як акт насильства сильнішого над слабшим¹⁶⁵. Отець додає: «Особливо хлопці сприймають тілесні покарання, як приниження та посягання на їх особисту гідність. Фізична розправа знижує їх самооцінку»¹⁶⁶. Отець Юзеф пояснює, що в очах дитини це буде помста з боку дорослого і спровокує реакцію бунту проти несправедливості¹⁶⁷. Далі автор продовжує: «Поведінка підростаючої дитини, особливо сина, часто є дзеркальним відображенням вчинків батька»¹⁶⁸. Отець Юзеф цитує святого Августина: «Кожний годує інших тим, чим сам живе»¹⁶⁹. Отець показує, що холодне ставлення до батька, сварки – це тільки деякі прояви батьківських помилок у вихованні¹⁷⁰. Автор тут виділяє два моменти: з одного боку вплив незрілої поведінки батьків на дитину, з іншого відповідальність дітей за власне життя¹⁷¹.

¹⁶⁰ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹⁶¹ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹⁶² Там само.

¹⁶³ Там само.

¹⁶⁴ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 95.

¹⁶⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 95.

¹⁶⁶ Там само, 95.

¹⁶⁷ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

¹⁶⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 95.

¹⁶⁹ Августин Ю. *Як карати дитину?*.

¹⁷⁰ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 96.

¹⁷¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 96.

Отож, підводячи підсумки цього розділу бачимо, що сьогодняшня ситуація і погляд на батьківство бере свій початок ще з періоду воєн минулого сторіччя. Сьогодні бачимо багато неповноцінних сімей фізично (де батька забрала війна) і психологічно (де батько зломлений досвідом війни). Сьогодні в більшості українських сімей головою є жінка. Одною з основних причин такої ситуації є наслідки радянської епохи, де чоловічість була потоптана і продовжує топтатись сьогодні, в ідеології гендеризму і феміністичних рухах. Сучасна пропаганда вседозволеності і сваволі руйнує не тільки інститут подружжя, але й забирає в підростаючого покоління фундамент цінностей, які мали б будувати здорове, зріле, а головне, правдиво щасливе суспільство. Отець, розглядаючи кризу батьківства, згадує наслідки проблем або конфліктів у подружжі. Найперше – це невпевненість дитини з такої сім'ї, вона шукатиме поза домом прикладів для наслідування, які найчастіше закінчуються поганими компаніями і псевдозадоволеннями. Отець постійно наголошує на зрілості подругів і постійну працю над собою, оскільки саме їх приклад найбільше вчить дитину жити і будувати стосунки в соціумі. Тільки такі стосунки в атмосфері щирості і відкритості на Бога створюють для дитини хороші умови для зростання. Крім цього є надважливим здорове пережиття і прийняття батьком помилок і травм свого дитинства, щоб це не переносити на дружину і дітей. Оскільки це найчастіше стає причиною різного роду насилля у подружжі. Також я згадав за авторитет батька. Сьогодні це поняття не є в моді, а радше є архаїзмом, оскільки багато батьків свідомо відмовляються від свого авторитету, втікаючи від дітей в роботу, залишаючи сім'ю або просто дозволяють дитині кликати себе по імені. Отець чітко пояснив, що це позбавляє дітей, особливо синів, їхнього «чоловічого начала», тобто прикладу чоловічості. Це, у свою чергу, виховує хлопців, які бояться жити, брати на себе будь-яку відповідальність, у найгірших випадках – не мають бажання жити. Також є важливою роль матері в цій ситуації, оскільки саме вона найперше показує чи варто дослухатись батька, чи питати його дозволу, а не просто огортати дітей(особливо синів), сліпою любов'ю і опікою, що призведе в майбутньому до закритості на будь-які стосунки з протилежною

статтю. Крім цього отець згадує поняття покарання. Він пояснює, що це найперше застереження дитини від поганих вчинків, а не жорстке психологічне приниження. Жорстокі покарання дитини тільки виховують в ній бажання помсти і нелюбов до себе. Однак, отець не заперечує і не забуває можливості будування стосунку з дитиною навіть у дорослому віці. Крім цього, будь-яка незрілість чи проблема можуть бути оздоровлені через бажання та працю подругів і також дітей. Це все нас підводить до наступного розділу, а саме: «Оздоровлення незрілого батьківства».

РОЗДІЛ ІІІ.

ОЗДОРОВЛЕННЯ НЕЗРІЛОГО БАТЬКІВСТВА

3.1 «ПРОЩЕННЯ ОДИН З ОСНОВНИХ АКТІВ ЛЮБОВІ»

В попередньому розділі, через призму спостережень і досвіду отця Юзефа Августина, я розглянув різні негативні впливи і наслідки незрілого батьківства у подружжі. Отець пропонує цікавий шлях переходу від незрілої чоловічості (батьківства) до зрілої і відповідальної особи. Автор говорить про переосмислення і оздоровлення стосунків чоловіка зі своїми батьками. Отець Юзеф нагадує: «Зосередження уваги тільки на власних травмах і болях призводить до того, що чоловік несвідомо переносить на дружину і дітей кривди, принесені з родинного дому»¹. Автор пояснює: «скривджений, який не хоче відчутти відповідальності за свою долю, сам стає кривдником»². Також автор пояснює, що найчастіше кривда не є свідомою:

Безпосередньою причиною завдання ближнім іноді болючих ран є безпорадність у взаємному спілкуванні, невміння вийти до ближнього, страх за себе, страх перед терпінням тощо... Кривда дуже часто є перенесенням на ближнього терпіння, яке ми не вміємо і не хочемо нести³

Отець подає вирішення цієї проблеми, а саме – прощення: «Лише завдяки прощенню та примиренню можна розірвати ланцюжок незрілих моделей подружжя, сім'ї та батьківства, аби будувати більш зрілі й відповідальні зв'язки»⁴. Автор пояснює звідки починається прощення: «Щоб змогти прощати іншим і жити з ними у злагоді, треба спочатку усвідомити необхідність прощати собі самому недосконалість, помилки і гріхи»⁵. Також потрібно виділити постійність цього прощення. Отець Юзеф керуючись духовним досвідом св. Ігнатія Лойоли, пояснює:

---

¹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 118.

² Августин Ю. *Практика духовного керівництва*. Львів 2015, 36.

³ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди. Ігнатіянські реколекції*. Львів 2013, 185.

⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 103.

⁵ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 188.

Досконалість, про яку говорить Ісус, – ніколи не буде постійним станом... Це радше тісні двері, через які ми повинні проходити щоденно... Безустанна внутрішня боротьба за любов до ворогів розвиватиме в нас здатність пробачати в усіх ситуаціях⁶

Автор закликає при будь-якому бажанні бунту проти свого батька до праці над собою⁷. Отець Юзеф пояснює, що небажання працювати зі своїми внутрішніми кривдами тільки поглибить зранення:

Людина зі своєю свободою не може стояти на узбіччі того, що в ній діється. Життєва пасивність стає майже автоматичним вибором «злого духа», деструктивної сили, яка, керуючись «плотською любов'ю до себе і до світу», стремить виключно до задоволення, а тим самим до самознищення⁸.

Отець пояснює, що наше покликання бути Його учнями впливає з нашої свободи⁹. Тут наука Церкви пояснює поняття свободи: «Бог створив людину розумною, даючи їй гідність особи, обдарованої ініціативою і владою над своїми вчинками... щоб вона сама від себе змогла шукати свого Творця і, добровільно тримаючись Його, дійти до повної і блаженної досконалості»¹⁰. Також Бог вклав в нас прагнення до Нього, яке виражається голосом сумління: «в людському серці живе закон, записаний Богом, і висока це гідність для людини - підчинитися йому, згідно з цим законом вона буде суджена»¹¹. Отець наголошує: «зраненому молодому чоловікові, який прагне бути зрілим чоловіком і батьком, потрібна повна правда про своїх тата і маму, а опісля – прощення і примирення з ними»¹². В іншому місці отець Юзеф пригадує нам важливість здорового сприйняття себе:

Потреба самоповаги та почуття власної гідності – це базова потреба людини. Вона така базова й важлива, що в разі її задоволення решта потреб, без жодного сумніву, гармонійно поєднається в загальне відчуття щастя¹³

Автор наголошує, що таке примирення оздоровлює не тільки подружні стосунки, але і позитивно впливає на будь-які стосунки: «Прощення – один з основних актів любові, кожної любові: приятельської, наречених, подружньої,

⁶ Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез. Ігнатіянські реколекції*. Львів 2014, 66.

⁷ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 118.

⁸ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 32.

⁹ Августин Ю. *Близькість і свобода. Зустріч з Ісусом*. Львів 2019, 74.

¹⁰ Катехизм Католицької Церкви, § 1730.

¹¹ *Veritatis splendor "світло істини"* – Енцикліка святишого отця папи Івана Павла II §54.

¹² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 103.

¹³ Слуп Л. – Августин Ю. *Як погодитись із власним життям*. Львів 2021, 8.

батьківської та синівської»¹⁴. В іншому місці автор продовжує: «Син, який пробачає кривди, завдані мамою і татом, досвідчує і відчуває більшу любов не тільки до батьків, але й до друзів, дружини і дітей»¹⁵. Однак, тут отець пояснює, що любов це не «рожеві окуляри»: «Любов також не пробує нічого прикрасити й забарвити»¹⁶. Далі отець посилається на Йозефа Піпера:

У всякому разі це не означає, що зло ми вважаємо добром, що до зла ставимося недбало, ніби недобачаємо його. Пробачити можна тільки те, що ми чітко вважаємо злом, негативних рис якого не ігноруємо...Любов не може приймати зло; вона нічого не виправдовує¹⁷

Коли розглядаємо кривду батьків по відношенню до дитини, то бачимо, що тут любов і прощення вимагає сміливості для визнання кривди дійсно кривдою, а потім глибокої покори, щоб переступити через свої образи та зранення і пробачити батькам¹⁸. Отець зазначає, що зцілення стосунків завжди є можливим незалежно від тяжкості образи: «Зцілити стосунки з татом і мамою завжди можливо. Навіть коли рани і кривди є дуже глибокі»¹⁹. Автор зазначає важливість не акцентувати тільки на почуттях, оскільки зцілення потрібно також для духовного і релігійного виміру особи²⁰. Відчуття скривдженості – це відчуття загубленості, безпорадності, тобто таке, – що спонукає потребу допомоги ззовні²¹. Також отець називає образи, заподіяні кривди для особи в'язницею²². Далі автор пояснює: «Кривда, заподіяна нам, вчинений гріх змушують нас безупинно думати про себе, перейматися тільки собою. Це форма неволі»²³. Тут автор додає потребу проводу духівника або психотерапевта²⁴. Отець Юзеф наголошує: «Воно (прощення) здійснюється завдяки досвіду Божого милосердя, яке однаково охоплює усіх: поганих і добрих, кривдників і скривджених»²⁵. Тут

¹⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 104.

¹⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 119.

¹⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 103.

¹⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 103.

¹⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 118.

¹⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 103.

²⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 119.

²¹ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*. Krakow 1996, 39.

²² Августин Ю. *Близькість і свобода. Зустріч з Ісусом*, 74.

²³ Августин Ю. *Близькість і свобода. Зустріч з Ісусом*. 74.

²⁴ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 36.

²⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 103.

автор показує, що будь-яке зцілення і прощення починається зсередини людини через Божу благодать, милосердя і прощення²⁶. Маємо схожу думку у Яцика Пуліковського, який пояснює важливість «Божого фундаменту»: «Кожна спроба оздоровлення повинна розпочинатися особистим коліноприклонінням коло сповідальниці, тобто від таїнства сповіді»²⁷. І тут отець підводить до причини цього усвідомлення: «...щоб він (батько) міг ділитись прощенням спочатку із кривдником, а потім, як чоловік – і батько – з тими, яких довірено його подружній і батьківській турботі і любові»²⁸.

Також треба розуміти, що при справді глибокій кривді, процес примирення і прощення не відбудеться сам по собі – це має бути свідомий вольовий акт особи²⁹. Отець пояснює, що цей акт, або боротьба, є потрібен для переосмислення ситуації щоб подолати свої страхи: «Внутрішня боротьба потрібна особливо тоді, коли син відчуває великий внутрішній опір і спонтанно втікає від внутрішнього болю, пов'язаного з кривдою»³⁰. Тут автор додає: «Внутрішня праця, шляхетність і відкритість на благодать Божого прощення та милосердя найкраще готує сина до виконання ролі батька, яка вимагає жертвності й безкорисливості»³¹. Вчення Церкви розкриває нам суть батьківської, подружньої любові і також єдності різних аспектів людини:

[...] подружня любов передбачає цілісність, до якої входять усі складники людської особи: поклик тіла та інстинкту, сила чуттів та емоційності, прагнення духа та волі; вона передбачає глибоку єдність особистостей, таку, яка понад тілесним союзом веде до творення одного серця й однієї душі³²

Це також неодноразово підкреслює отець Юзеф, говорячи про взаємну відповідальність чоловіка за поведінку жінки і, навпаки, – відповідальність жінки за поведінку чоловіка³³. Отець продовжує тему примирення темою стосунків із своїми батьками: «Одна із суттєвих умов зцілення – відчитати в душі

²⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 119.

²⁷ Яцек П. *Як оздоровити подружжя*. Львів, 2012, 12.

²⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 104.

²⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 104.

³⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 119.

³¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 104.

³² Катехизм Католицької Церкви, § 1643.

³³ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

правди ситуацію батьків і свою ситуацію»³⁴. Отець Юзеф наголошує на потребі об'єктивності і неупередженості стосовно когось одного з батьків попри будь-яку складність такої оцінки ситуації: «Часом за допомогою різних маніпуляцій дітей втягують у конфлікт між мамою і татом. У подружніх конфліктах дітей часто використовують як щит, або як зброю у взаємній боротьбі»³⁵. Наслідком таких маніпуляцій є не тільки психологічна травма дитини, але і відсутність в дитини правди про когось із батьків. Тут автор виділяє також реалізацію батьками своїх мрій і амбіцій на своїй дитині: «Частою формою використання дитини також є втілення в ній своїх власних нереалізованих життєвих амбіцій. Таким чином, батьки за допомогою дитини намагаються розв'язати свої особисті розчарування»³⁶. В дорослому віці автор виділяє два аспекти: «Внутрішнє зцілення здійснюється, з одного боку, через прощення і примирення, а з іншого – через здорове сприйняття себе і прийняття все більшої відповідальності за себе і своє життя»³⁷. Таким чином бачимо, що об'єктивність у погляді на сімейну ситуацію допомагає нам побачити правду про своїх батьків, але також відкриває дитині її відповідальність за її поведінку і вчинки³⁸. Автор додає: «Скривджений повинен розуміти, що його почуття злості, жалю, обурення, ненависті є сигналом – що він сам, якщо не візьме в свої руки відповідальності за себе – може із жертви перетворитися на кривдника»³⁹. Тут Папа Іван Павло II пригадує: «ми, у певний спосіб, є батьками самі для себе, творячи себе, як бажаємо, своїми власними рішеннями»⁴⁰. Розглядаючи шлях особи до зцілення, автор нам нагадує важливість вислухати її. Однак, отець наголошує на уважному слуханні і співпереживанні з особою, а не просте бажання чим скоріше перебити співрозмовника і говорити про своє: «У найкращому випадку тебе слухають лише для того, щоб ти потім вислухав їх... Інколи зустрічаємо того, хто наче

---

³⁴ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 120.

³⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 105.

³⁶ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше*.

³⁷ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 120.

³⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 105.

³⁹ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 215.

⁴⁰ *Veritatis splendor "світло істини"* – Енцикліка святишого отця папи Івана Павла II §71.

слухає, але згодом виявляється, що він лише очікує на якесь твоє слово, від якого зможе почати свою розповідь»⁴¹. Отець Юзеф пояснює: «Тільки той, хто справді любить ближніх, здатний терпеливо слухати про їхні радощі та смуток, перемоги та поразки, задоволення і страждання»⁴². Тут бачимо основне завдання і образ психолога чи духівника⁴³. Отець пояснює: «Дар бути вислуханим дуже потрібний молодій людині, особливо коли його, як сина, не слухали батьки – особливо тато, і тому він довго жив у внутрішній ізоляції та подавленні емоцій»⁴⁴. В іншому місці автор додає: «Коли люди, глибоко скривджені життям, почуваються у безпеці і їх дійсно слухають, то охоче користаються нагодою висловити до кінця все, що їх болить і викликає страждання»⁴⁵. Таким чином, зранена особа підсвідомо почувається безпечно і починає розуміти важливість вербалізації своїх переживань не тільки перед духівником, але і перед Богом⁴⁶. Автор також наголошує на потребі позбутись внутрішньої рани недовіри: «Довіра стане можливою тоді, коли подолаємо підозрілість. Якщо в нашому серці буде хоча би крихта підозрілості, то все, що приймаємо від Бога і віддаємо Йому, буде нею «отруєне»»⁴⁷. Автор виділяє основні критерії для духовного проводу зраненої особи: «Основою для діалогу в духовному керівництві може бути тільки взаємна довіра, поєднана з відкритістю, акцептацією, доброзичливістю й вірою в дію Святого Духа в їхніх стосунках»⁴⁸. Отець звертається до Йосифа Бродського:

Накопичення недостатньо добре осмислених і невисловлених речей сприяє неврозу... кожного дня багато речей бомбардують нашу психіку, а засоби вираження залишаються такі ж самі. Вираження не встигає за цим досвідом і тому психіка страждає. Почуття, думки, спостереження, які залишились невисловленими... перебувають у людині і можуть призвести до психологічного вибуху⁴⁹

⁴¹ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*. Львів 2017, 70.

⁴² Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 70.

⁴³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 105.

⁴⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 106.

⁴⁵ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 36.

⁴⁶ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 37.

⁴⁷ Августин Ю. *Довіра – недовіра* // *credo.pro* (10.01.2014).

⁴⁸ Августин Ю. *Довіра – недовіра*.

⁴⁹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 121.

Схожу думку читаємо у Валеріо Альбісетті, який пояснює важливість психологічного здоров'я: «Людині неможливо намагатися пізнати саму себе чи стати головною дійовою особою самої себе, якщо вона є невротичною, психологічно, чи, понад усе, духовно нездоровою»⁵⁰. Далі Альбісетті пояснює першочергові кроки до зцілення:

Необхідно мати низький рівень особистої нервозності, аби думати, що можемо бути хорошими батьками, хорошими вчителями чи хорошими духовними особами. Подібно, як і в тілесному вимірі: треба бути здоровими, повними сили для того, щоб бігати, займатися гімнастикою, підкоряти гори⁵¹

Таким чином, ми бачимо, що причиною різного роду психологічних проблем чи неврозів найчастіше була відсутність можливості висловити і поділитись своїми переживаннями чи почуттями⁵². Далі отець продовжує цю думку: «Досвід внутрішнього зцілення розпочинається від вербалізації різних болючих подій і переживань, які нагромаджувались у людині протягом довгих років»⁵³. Звідси маємо основну тезу автора про важливість духовного проводу чи психотерапії: «дар бути вислуханою»⁵⁴. Крім цього отець пояснює, що почуття і порухи, які були вербалізовані, особа починає краще бачити і розуміти⁵⁵. Особливе місце духівника-сповідника отець підкреслює в наступний спосіб: «як сповідники ми(священники) є “вухом Господа Бога”»⁵⁶. В іншій праці автор додає: «Бог є одночасно батьком і матір'ю, милосердям і правдою, силою і ніжністю... необхідно, щоби якимось чином батьківство і материнство Бога було присутнім в особі духовного провідника»⁵⁷. Отець вказує зміст і суть цього дару: «Терпеливе, сповнене акцептації й доброзичливості слухання визнань пенітента є образом того, що Бог акцептує людину безумовно, попри її слабкості і гріхи»⁵⁸. Коли людина вислухана, вона починає розуміти важливість слухати інших: «Аби мужчина, як чоловік і батько, міг терпляче слухати свою дружину і дітей він

⁵⁰ Валеріо А. *Мати здорову особистість*. Львів 2013, 24.

⁵¹ Валеріо А. *Мати здорову особистість*, 24.

⁵² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 106.

⁵³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 121.

⁵⁴ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 121.

⁵⁵ Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез*. 188.

⁵⁶ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 72.

⁵⁷ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 214.

⁵⁸ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*., 37.

спершу мусить зазнати дару бути вислуханим»⁵⁹. Цей взаємозв'язок нам дає зрозуміти чутливість і крихкість стосунків «батьки-діти»: «Але хто ж більше розраховує на зрозуміння і любов, як не дитина від своїх батьків, син від свого батька?»⁶⁰. Отець наголошує на тяжких наслідках відкинутості дітей у дитинстві. Така особа буде і в дорослому віці не здатна висловити свої почуття через страх відкинутості і непотрібності. Це у свою чергу призведе до відсторонення такої особи від соціуму⁶¹. І далі отець пояснює:

Саме цей мур призводить до того, що вона не здатна помітити довкола себе людей, яким потрібна її увага, турбота, допомога і доброзичливе слухання. Зосередження на небажанні бути проігнорованим або відкинутим робить її нечутливою до інших⁶²

З цього випливає, що чоловік потребує особливого зцілення від болю несприйняття і байдужості, для можливості будувати здорові стосунки зі своїм оточенням⁶³. Чоловіки, які перебороли в собі зранення відкинутості, стають чуйними і співчутливими батьками і чоловіками⁶⁴. Папа Франциск доповнює цю думку: «Не примирившись із власною історією, ми не зможемо прямувати вперед, бо завжди будемо заручниками очікувань і подальших розчарувань»⁶⁵. Розглядаючи зцілення в контексті психотерапії, отець пояснює необов'язковість глибинного пізнання походження всіх своїх проблем, оскільки дуже часто моделі психоаналізу умовні, і це походження важко розпізнати⁶⁶. Тут автор аргументує свою думку суб'єктивністю підходу психотерапевта до ситуації:

Вони (моделі, імітації і т. д.) значною мірою залежать від психологічної школи, прихильником якої є психотерапевт. Від його інтуїції та проникливості в розпізнаванні ситуації, а часто також і від рівня залучення в працю з пацієнтом⁶⁷

Отець розділяє завдання сповіді, духовного проводу і психоаналізу. Психологія відкриває людині правду про її внутрішні зранення, страхи чи почуття провини, однак, отець Юзеф пояснює: «сам психологічний аналіз не виліковує людини, не

⁵⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 106.

⁶⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 121.

⁶¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 106.

⁶² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 105.

⁶³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 121.

⁶⁴ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 106.

⁶⁵ Апостольський лист Святішого Отця Папи Франциска «*Patris Corde*» («Батьківським серцем») // synod.ugcc.ua (07.01.2021). 19.

⁶⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 107.

⁶⁷ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 123.

дасть їй внутрішньої сили, відваги та мудрості прийняти своє життя таким, як воно є»⁶⁸. Автор підкреслює зв'язок між духовною і психоемоційною сферою людини. Тим самим він дає зрозуміти, що причиною кривди є не тільки емоційні зранення, але і духовні, тобто – гріхи⁶⁹. В іншому місці отець Юзеф продовжує цю думку: «Людина, яка перебуває в гріхові, неспроможна нести тягар свого життя, тому пробує перекинути цей тягар на інших. І це є суттю кривди»⁷⁰. Також отець додає: «Сьогоднішній гнів на батька завтра стане гнівом на своїх власних дітей, на дружину. Це, очевидно, адже гнів один. Відрізняються лише “об’єкти”, на які виливається гнів»⁷¹. В іншому місці отець пояснює вплив цього стану на життя особи: «У поневоленої людини все скуте. Поневолена вся особа: тіло, розум, серце, душа. Усе просякнуте тим, що її ув’язнює: образою, гріхом, жалем, болем, приниженням, гнівом, нечистотою»⁷². Таку ж думку знаходимо в Катехизмі УГКЦ: «Християнська традиція розглядає гріх як хворобу особи, що спотворює у ній образ Божий... Отож людина не так заслуговує осудження, як потребує лікування – Божого милосердя та прощення»⁷³. І далі отець наголошує на важливості Божого втручання: «джерелом життя і сили людини є її Творець і Господь»⁷⁴. Автор подає фундамент духовного зцілення: «Рішення стати перед Господом зі своєю кривдою і слухати Його слово всупереч внутрішньому опору, який з’являється»⁷⁵.

Отець Юзеф наголошує на важливості розпізнавання механізмів поведінки і внутрішнього налаштування: «Усвідомлення своїх внутрішніх настроїв і способів поведінки та їх впливу на щоденне життя дає можливість долати їх і брати щораз повнішу відповідальність за своє життя»⁷⁶. Отець керується ігнатіянськими принципами пізнання Божої Волі у своєму житті. Тут св. Ігнатій

---

⁶⁸ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 81.

⁶⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 37.

⁷⁰ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 184.

⁷¹ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

⁷² Августин Ю. *Близькість і свобода. Зустріч з Ісусом*. 75.

⁷³ Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», § 757.

⁷⁴ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 81.

⁷⁵ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди / Ігнатіянські реколекції*, 221.

⁷⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 107.

виділяє такі моменти: «відчувати», «розуміти», «відкинути-прийняти»⁷⁷. Це основний шлях духовного зцілення і розпізнання Божої волі у своєму житті, через занурення в себе, який нам пропонує отець Юзеф, опираючись на духовний досвід св. Ігнатія Лойоли.

Також отець розрізняє споглядання за своїми внутрішніми зраненнями чи страхами і працею над ними. Отець пояснює: «Страх – це своєрідне схилення, внутрішнє приниження перед силою зла і страждання»⁷⁸. Тут автор продовжує перераховувати наслідки такого спостереження за внутрішніми страхами, які закінчується ненавистю до самого себе, особливо в сина, який не пережив батьківської любові⁷⁹. Отець зазначає: «Байдужа або тверда та нечутлива поведінка багатьох татів щодо своїх дітей походить саме з ненависті до самих себе»⁸⁰. Автор підводить нас до думки: «Ненавидіти себе є легше, ніж може здаватися; але благодать полягає у тому, щоб про себе забути»⁸¹.

3.2 «ВНУТРІШНЄ ЗЦІЛЕННЯ І МЕДИТАЦІЯ НАД БОЖИМ СЛОВОМ»

Отець Юзеф Августин наголошує, що внутрішнє зцілення неможливе без зовнішнього втручання. Тут отець має на увазі Божу благодать: «Ласка забути про себе, про свої кривди, комплекси та страхи, яка дуже потрібна батькові... не приходить сама»⁸². Це впливає із природи прощення кривди. Спричинені кривди, особливо від близьких людей, ми сприймаємо як болючий вияв несправедливості щодо нас: «як це могло трапитися, я цій людині не вчинив нічого поганого»⁸³. Тут автор виділяє основний заклик Христа «Бути сіллю», який потребує надприродного втручання: «надприродної сили вимагає підставлення другої щоки, віддавання плаща, любов до кривдника»⁸⁴. Отець пояснює, що ласка внутрішнього зцілення народжується тільки в тривалих

⁷⁷ Августин Ю. *Дай мені пути. Ігнатіянські реколекції*. Львів 2013, 157.

⁷⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 108.

⁷⁹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 123.

⁸⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 108.

⁸¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 108.

⁸² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 124.

⁸³ Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез. Ігнатіянські реколекції*. Львів, 63.

⁸⁴ Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез*, 63.

роздумах над Святим Письмом і розмові з Богом⁸⁵. Отець називає молитву «місцем зцілення»⁸⁶. В іншому місці автор додає: «Духовне життя – це визволення з подвійності суперечних тенденцій, щоб діяти під впливом однієї сили і одного духа – Святого Духа»⁸⁷. Отець розкриває ключову роль Слова Божого у духовному зціленні особи – це слово «любові та втіхи»⁸⁸. Автор цитує святого Августина: «Ти лагідніший до гріхів тих, хто визнає їх, Ти вислуховуєш жалібні благання рабів у кайданах, увільняєш нас від оковів, які ми самі скували на себе, коли не підносимо вже проти Тебе роги облудної свободи»⁸⁹. Це є ключовим моментом, оскільки занурення в себе, для зраненої особи, передбачає негативні переживання жалю до себе, багато зранень і недоліків, які без Божої любові занурюють людину в депресію⁹⁰. Отець пояснює: «...людина...якщо не заангажується у духовну боротьбу, то тілесні прагнення приведуть її до смерті. Якщо людина розпочинає духовне боротьбу, то досягне життя і мир»⁹¹. Автор наголошує на потребі відчуття болю і кривди для внутрішнього зцілення, оскільки люди часто втікають від цих відчуттів і з часом стають нечутливими на кривду і людську любов⁹². Лікарством, яке повертає людині вразливість на кривду – є молитва⁹³. Отець нагадує нам, що молитва – це також праця і зусилля: «Якщо хочеш налагодити стосунки з людьми, доведеться долати власний опір. Якщо бажаємо поглибити зв'язок з Богом, мусимо молитися «всупереч собі»⁹⁴. Таким чином розуміємо потребу зв'язку з Богом в час внутрішнього зросту і зцілення: «Слово Боже додає відваги, розуміння, применшує біль, втішає і скріплює. Воно веде нас до першоджерела внутрішнього зцілення – до Отцівської Любові»⁹⁵. Тут Церква пригадує нам правдиве поняття любові:

⁸⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 108.

⁸⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 124.

⁸⁷ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 32.

⁸⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 109.

⁸⁹ Августин Ю. *Близькість і свобода. Зустріч з Ісусом* 74.

⁹⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 109.

⁹¹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 33.

⁹² Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез*, 64.

⁹³ Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез*, 64.

⁹⁴ Августин Ю. *15 хвилин щирості*. Львів, 2019, 15.

⁹⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 124.

«Любов прагне бути постійною. Вона не може бути тільки до «нового рішення»... Саме тому дуже важливо є проповідувати Добру Новину, що Бог нас любить остаточною і безповоротною любов'ю...»⁹⁶. В іншій праці отець Юзеф цитує відомого філософа Сьорена К'єркегора: «Люди кажуть, що не слід марнувати Божих дарів, але найкращий зі всіх дарів Бога – Його любов, дар, що дає змогу любити Його... Бог у небі жертвує свою любов кожній людині, однак ніхто нею не переймається»⁹⁷. Таким чином, чоловік має бачити свої внутрішні зранення як виклики, які потрібно подолати, а не передавати їх «у спадок» дружині і дітям⁹⁸. Особа має зрозуміти, що пережите відчуття приниження і обурення може бути спокусою передати ці відчуття іншим⁹⁹. Отець Юзеф пояснює, що розмова з духівником чи психологом – це тільки приготування вербалізувати свої потреби і зранення перед Богом-Отцем¹⁰⁰. Автор каже: «Бог є Тим, на кого зранений «переносить» усі свої терпіння і від кого очікує зцілення і визволення»¹⁰¹. Отець продовжує в іншому місці: «Стати перед Богом, як Отцем – для зраненого сина означає стати на шлях внутрішнього зцілення»¹⁰². Тут папа Франциск розвиває цю думку: «Правда ж, яка походить від Бога, не губить, а приймає, обіймає, підтримує, пробачає. Правда завжди являється нам, немов милосердний батько з притчі: виходить назустріч, повертає гідність...»¹⁰³. Важливо розуміти, що свободна воля людини найповніше відкривається тільки в Бозі:

Гідність людини вимагає, щоб діяла вона за свідомим і свободним вибором, тобто за особистим переконанням, а не за сліпим внутрішнім поштовхом чи просто за зовнішнім примусом. А такої гідності людина досягає, коли позбувається всякої залежності від пристрастей і йде до свого звершення, свободно вибираючи добро, успішно вживаючи для цього відповідних засобів¹⁰⁴

⁹⁶ Катехизм Католицької Церкви, §§ 1646 - 1648.

⁹⁷ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 14.

⁹⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 109.

⁹⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 48.

¹⁰⁰ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 125.

¹⁰¹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 48.

¹⁰² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 109.

¹⁰³ Апостольський лист Святішого Отця Папи Франциска «*Patris Corde*» («Батьківським серцем») // synod.ugcc.ua (07.01.2021). 12

¹⁰⁴ *Veritatis splendor* “світло істини” – Енцикліка святішого отця папи Івана Павла II §42.

Тому логічно, що отець показує Бога «милосердним батьком», який «переконує сина, що його життя має сенс навіть тоді, коли він страждає і почувається дуже безпорадним»¹⁰⁵. Отець Юзеф продовжує: «Джерелом батьківства є не людина, а Бог-Отець, який обдарував людину здатністю передавати життя»¹⁰⁶. Тут отець пригадує, що батьківство і материнство, саме в собі, є задумом Божим і є відображенням Його батьківства¹⁰⁷. Звертаючись до навчання Церкви, бачимо важливість зв'язку з Богом в нашому житті:

Усе християнське життя несе в собі відбиток шлюбної любові Христа і Церкви. Уже Хрещення, що вводить до Божого народу, є шлюбною матерією: це, так би мовити, весільна купіль, що випереджує весільну трапезу, Євхаристію. Християнське подружжя стає, своєю чергою, дієвим знаком, містерією Союзу Церкви і Христа¹⁰⁸

Отець Юзеф виділяє певні механізми, які спрацьовують в особі під час процесу зцілення від кривди. Найперше – це побоювання і страх¹⁰⁹. Отець далі пояснює, що переживає людина в цей момент: «Страх повернутися до минулого, страх за себе, страх перед думкою інших людей, страх перед майбутнім і черговим відкиненням»¹¹⁰. Серед цього всього автор виділяє страх перед самим собою: «страх перед болем, приниженням і зануренням у процес внутрішнього зцілення»¹¹¹. Тут автор вказує наслідок цих страхів: «Неакцептація себе поєднується зазвичай із нездатністю визнати свою слабкість і гріховність, а тим самим із нездатністю піддатися Божому милосердю»¹¹². Далі отець Юзеф пояснює послідовність внутрішніх змін особи, яка працює над собою. Таким чином, після занурення в себе і свої зранення, у чоловіка виникає гнів і жаль до себе і своїх зранень¹¹³. Отець, пояснює важливість цих болісних відчуттів: «Засоромлення і біль за гріхи будять у нас відчуття безпорадності, з якого народжується найважливіший досвід – прагнення віддати все своє грішне минуле

¹⁰⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 109.

¹⁰⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 125.

¹⁰⁷ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 125.

¹⁰⁸ Катехизм Католицької Церкви, § 1617.

¹⁰⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 110.

¹¹⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 110.

¹¹¹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 125.

¹¹² Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 36.

¹¹³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 126.

в руки милосердного Бога».¹¹⁴ Автор розглядає наслідки неприйняття цих відчуттів: «Наскільки жінок у такій ситуації опановує радше жаль, настільки в чоловіків сильнішим буває почуття гніву, поєднане інколи з прагненням помсти»¹¹⁵. В іншому місці автор пояснює:

У такій ситуації легко збудити знеохочення чи навіть ненависть до себе, поєднану з хворобливим почуттям провини. Але такі почуття не допоможуть людині вийти зі своєї замкнутості, а навпаки – занурять ще більше в її побоювання, страхи, несприйняття себе і інших¹¹⁶

І тут отець додає, що чим більше це все придушувалось в минулому, тим більше ці всі речі проявляються в дорослої особи¹¹⁷. Отець каже: «чим менше зранена особа розуміла і бачила свої внутрішні травми, тим більше усвідомлення цих речей можуть пробуджувати жаль, гнів і біль»¹¹⁸. Автор робить порівняння: «Як річка, яка виходить з берегів, заливає цілі райони, так й інтенсивні почуття проникають у всі реакції, порухи й поведінку зраненого»¹¹⁹. В такі моменти отець пояснює важливість розуміти, що ці страждання тимчасові. Автор наголошує: «Терпеливість і надія на зміну болісних відчуттів дає можливість скривдженому вчитися жити у щораз більшій внутрішній свободі щодо будь-яких відчуттів і переживань»¹²⁰. Автор продовжує:

Зцілення, очищення на повернення розпочинається не зі «звільнення» від слабкостей, вад і гріхів, а з їхнього «доброго розуміння». Через розуміння приходить внутрішній спокій. Зі спокоєм – щораз більша здатність долати свої слабкості й моральні вади¹²¹

Отець звертає нашу увагу до слів апостола Павла: «Гадаю бо, що страждання нинішнього часу негідні майбутньої слави, яка має нам з'явитися»¹²². В іншому місці маємо: «Радість людини, зціленої з почуття кривди, це радість сприйняття людей такими, якими вони є, радість слухати їх, розуміти, допомагати їм»¹²³. Тут автор підкреслює радість зрілого батьківства, яка приходить після цього

¹¹⁴ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 85.

¹¹⁵ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 110.

¹¹⁶ Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*, 39.

¹¹⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 110.

¹¹⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 126.

¹¹⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 47.

¹²⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 110.

¹²¹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 35.

¹²² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 111.

¹²³ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 180.

спустошення і негативу¹²⁴. Отець продовжує цю думку: «теперішні страждання зранена особа повинна перетворити в одну велику молитву»¹²⁵. Отець пояснює, що найкращими ліками в цей період для людини є розмова з Богом і час¹²⁶. Автор говорить:

Терпеливе перебування в цьому стані, вербалізація страждання у духовному провідництві чи психотерапії та відкрите віддання Богові цього в молитві стає ефективною школою діалогу зі своїм життям, школою усвідомлення себе і зрілого проживання свого життя¹²⁷

Тільки з Богом почуття болю і жалю до себе переходить у прагнення Божого втручання і оздоровлення¹²⁸. Отець пояснює роль Божої присутності на шляху зцілення: «...остаточними ліками від кривд, зазнаних у батьківському домі, є Боже милосердя, яке охоплює всіх: і скривджених, і кривдників»¹²⁹. Автор подає думку папи Івана Павла II: «таємниця милосердя...здатна сягнути прихованих коренів наших помилок, щоб скерувати душу до навернення, щоб її відкупити і схилити до примирення»¹³⁰. Отець продовжує цю думку словами Сьорена К'єркегора: «Бог творить з нічого — щось дивне розповідаєш. Так, звісно, але Він чинить ще більше диво: із грішників робить святих»¹³¹. В іншому місці автор додає: «Кривда, прийнята в єдності з Христом, перестає бути прокляттям... Стає благодагтю і даром, завдяки якому можемо відкритися на Бога, краще розуміти себе, з більшою щедрістю вийти до братів»¹³². Тут отець Юзеф знову посилається на Святе Писання і показує, як розмова з Богом про свої страждання робить Його учасником нашого болю: «Та Він наші недуги взяв на себе, Він ніс на собі наші болі... Він же був поранений за гріхи наші, роздавлений за беззаконня наші. Кара, що нас спасає була на Ньому і Його ранами ми вилікувані»¹³³. Таким чином, зранена особа зможе побачити можливість потіхи і розради у Христі, який також

¹²⁴ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 126.

¹²⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 126.

¹²⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 111.

¹²⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 111.

¹²⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 127.

¹²⁹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 127.

¹³⁰ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 84.

¹³¹ *Отець Юзеф Августин. Таїнство сповіді // credo.pro (04.10.2017).*

¹³² Августин Ю. *Зцілення почуття кривди / Ігнатіянські реколекції*, 181.

¹³³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 112.

страждав: «Ототожнення зі скривдженим, звинуваченим, висміяним, приниженим і несправедливо засудженим Ісусом, прибитим до хреста, може стати для особи, яка страждає, джерелом сили та втіхи»¹³⁴. В такому ключі подія воскресіння Ісуса Христа – «остаточне джерело зцілення для всіх: кривдників і жертв, принижувальників і принижених, винних і невинних»¹³⁵. Бачимо, що отець Юзеф опирається на вчення Католицької Церкви: «У спасительному Ісусовому Хресті, у дарі Святого Духа, у Тайнах, які випливають із проколеного боку Відкупителя, віруючі завжди знаходять благодать і силу дотримування святого Божого Закону, навіть посеред найважчих труднощів»¹³⁶. Папа Франциск подає схожу думку: «Поява Ісуса серед нас — це дар Отця, аби кожен міг примиритися з реальністю своєї історії, навіть якщо не зовсім її розуміє»¹³⁷. Крім цього, отець розкриває суть правдивого і щирого жалю за гріхи: «Посправжньому жаліючи про скоєне, людина «інтуїцією віри» пізнає, що якби Господь зберігав у пам'яті людські гріхи, то ніхто не міг би перед Ним встояти»¹³⁸.

Також отець пояснює важливість духовного занурення в себе, а не детального самоаналізу: «Щира й жертвна молитва покаже людині її проблеми, зранення й усе інше, що є причиною емоційної незрілості, а тим самим перешкоджає відкритися на Бога і Його дію в душі».¹³⁹ Тут отець Юзеф підводить нас до ключового моменту зцілення, а саме Божої Благодаті. Церква нам пояснює дію Божої благодаті в нашому житті: «...особливо в молитві, чим більше ми слухняні порухам благодаті, тим більше зростає наша внутрішня свобода і наша впевненість під час випробувань, а також під тиском і вимогами зовнішнього світу»¹⁴⁰. Отець пояснює, що наступний етап після усвідомлення своєї немочі, є упокорення перед Богом: «Внутрішньо упокорена людина, серце якої не горде, а

¹³⁴ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 49.

¹³⁵ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди / Ігнатіянські реколекції*, 223.

¹³⁶ *Veritatis splendor "світло істини"* – Енцикліка святишого отця папи Івана Павла II §103.

¹³⁷ *Апостольський лист Святишого Отця Папи Франциска «Patris Corde» («Батьківським серцем»)* // synod.ugcc.ua (07.01.2021). 19.

¹³⁸ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 89.

¹³⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 35.

¹⁴⁰ Катехизм Католицької Церкви, § 1742.

очі не несуться в гору за тим, що велике й дивне, зазнає внутрішньої гармонії і миру – немов дитячко на руках у матері своєї»¹⁴¹. Отець пояснює, що шлях до упокорення може тривати роками через те, що це складний крок: «щоб упокоритися перед Богом, потрібно позбутися залежності від думки оточення і людського ставлення до вас»¹⁴². Як тільки зранена особа позбувається цієї залежності, зразу починає будувати зовсім інший стосунок з Богом: «З внутрішнього упокорення народжується глибока молитва, яка містить у собі зв'язок із євангельським сліпцем: Ісусе Сину Давидів, змилуйся наді мною!»¹⁴³. На цьому етапі особа вже не відчуває страху через свою зраненість і гріховність, але з дитячою свободою прагне бути з Богом: «Саме завдяки зв'язку любові навернений грішник почувається справді вільним і щасливим. Не боїться людей, які його люблять, а сумує за ними й прагне відповідати любов'ю на любов»¹⁴⁴. Таким чином бачимо, як біль зраненості і скривдженості, через людські старання і Божу благодать, перемінюється в радість прощення¹⁴⁵.

3.3 «ВИПРАВЛЕНЕ МИНУЛЕ – ШКОЛА БАТЬКІВСТВА ДЛЯ ЧОЛОВІКА»

Упокорення перед Богом відкриває людині правду про своє минуле, особливо про своїх батьків. Тут отець Юзеф знову посилається на апостола Павла: «Чоловік починає розуміти, що його гнів і злість – реакція старої людини, яка платить злом за зло, ненавистю за ненависть, кривдою за кривду»¹⁴⁶. Таким чином особа, яка занурюється у свою кривду, бачить життєвий досвід і зранення батьків¹⁴⁷. Автор наголошує на тверезому і об'єктивному погляді на ситуації минулого, оскільки несприйняття домашніх кривд призводить до самообману¹⁴⁸. Така особа «живе в якомусь внутрішньому примусі деформувати дійсність свого життя і життя інших»¹⁴⁹. Таким чином, отець пояснює важливість цілісного і

¹⁴¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 114.

¹⁴² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 128.

¹⁴³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 114.

¹⁴⁴ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 90.

¹⁴⁵ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 181.

¹⁴⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 114.

¹⁴⁷ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 130.

¹⁴⁸ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 51.

¹⁴⁹ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 51.

здорового погляду на ситуацію: «Суттєвий перелом у зціленні відбувається завдяки визнанню своєї беспорядності і вбозтва, своїх зраних амбіцій, відкривання в собі спокусу гордощів»¹⁵⁰. Отець Юзеф тут пояснює які внутрішні зміни відбуваються в особі після цього упокорення. Чоловік, черпаючи з безмежного Божого милосердя і любові, відчуває потребу пробачити¹⁵¹. Тут автор додає: «...входження в Боже милосердя чинить серце чоловіка щедрим і шляхетним»¹⁵². На цьому етапі стає зрозуміло, що прощення є єдиним правильним вирішенням проблеми¹⁵³. Катехизм УГКЦ нам пригадує приклад Христа, через якого нам прощаються наші провини: «Христос прийшов подолати гріх – причину всіх бід людини... Він робить це через прощення: «Чоловіче, прощаються тобі твої гріхи!»¹⁵⁴. Отець пише: «Якщо серце сина звинувачує маму і тата, тоді досвід милосердя підказує цьому чоловікові, що Бог більший від Його серця і знає все»¹⁵⁵. Отець це називає «чудом внутрішнього зцілення», яке здійснюється завдяки прощенню¹⁵⁶. Автор додає: «тільки благодать може беспорядності й немочі перемінити в покірне прохання про милосердя»¹⁵⁷. Прощення переводить особу до примирення. Тут бачимо заклик до виконання четвертої Божої заповіді: «Шануй батька і матір твою...»¹⁵⁸. В Катехизмі знаходимо обов'язок слухатись батьків до повноліття і поважати їх завжди, оскільки – це справедлива плата за їхню безкорисливу любов і дар нашого життя¹⁵⁹. Отець Юзеф підкреслює особливості дитинства кожної дитини: «Легко бути “добрим синочком” “доброго татуса”. Але бути добрим сином загубленого тата, зраненого, безвідповідального, алкоголіка — ось де виклик»¹⁶⁰. Автор пропонує починати примирення з бесіди із своїми батьками. Однак, наголошує на потребі підготовки до такої бесіди з обох сторін: «Розмова з батьками про

¹⁵⁰ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 51.

¹⁵¹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 130.

¹⁵² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 115.

¹⁵³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 115.

¹⁵⁴ Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», § 212.

¹⁵⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 130.

¹⁵⁶ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 130.

¹⁵⁷ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 52.

¹⁵⁸ Катехизм Католицької Церкви, § 2200.

¹⁵⁹ Катехизм Католицької Церкви, § 2217.

¹⁶⁰ Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином*.

минуле може бути великим взаємним даром, але тільки коли проходиме у великій внутрішній свободі і в душі милосердя та прощення з обох сторін...»¹⁶¹. Однак, отець пояснює, що така бесіда не є обов'язковою, оскільки неготовність однієї із сторін може тільки поглибити конфлікт. Отець тут пропонує висловлювання свого прощення і прийняття у побутових ситуаціях¹⁶². Отець пояснює: «Спільні зустрічі, учти, свята чи інші родинні урочистості, маленькі подарунки – це звичайні жести доброзичливості та відвертості, за допомогою яких можемо багато сказати»¹⁶³. З цього маємо добрий плід змін не тільки зі сторони скривдженої особи: «Дух прощення і примирення починає приносити результати не тільки в житті сина, але й у житті мами і тата»¹⁶⁴. Крім цього отець згадує самобичування батька за помилки у вихованні. Коли дитина підростає батько може закриватись в собі через відчуття сорому своїх кривд і помилок у вихованні¹⁶⁵. Тут автор звертається до батьків: «Відкриття власних помилок дає йому шанс виправити багато з них і зцілити деякі рани в стосунках із дружиною та дітьми. Розвиток і виховання дітей не закінчується періодом дозрівання»¹⁶⁶. Також, атмосфера взаємного прощення і любові – це ключовий момент дороги до святості для християнина: «Усі разом широ пробачають один одному образи, сварки, несправедливості і занедбання обов'язків. До цього спонукає взаємна любов. Цього вимагає і любов Христова»¹⁶⁷.

Отець Юзеф називає досвід минулого – вчителем для сина: «Правильно розпізнані й пережиті в душі милосердя, прощення і примирення рани дитинства й підліткового періоду стають для сина незвичайною школою дитинства»¹⁶⁸. Катехизм Католицької Церкви пригадує: «Приклад і виховання, дані батьками і родинами, залишаються найкращим шляхом приготування до подружжя»¹⁶⁹. У

¹⁶¹ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 131.

¹⁶² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 116.

¹⁶³ Августин Ю. *Зцілення почуття кривди*, 235.

¹⁶⁴ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 131.

¹⁶⁵ Август Ю. *Як карати дитину?*.

¹⁶⁶ Август Ю. *Як карати дитину?*.

¹⁶⁷ Катехизм Католицької Церкви, § 2227.

¹⁶⁸ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, , 117.

¹⁶⁹ Катехизм Католицької Церкви, § 1632.

іншому місці маємо продовження: «Плідність подружньої любові поширюється на плоди морального, духовного і надприродного життя, що їх батьки через виховання передають своїм дітям, Батьки є головними й першими вихователями своїх дітей»¹⁷⁰. Катехизм УГКЦ подає схожу думку: «Найкращим засобом виховання дітей є зріла поведінка самих батьків, їхні взаємини між собою та з іншими членами родини та суспільства»¹⁷¹. Автор також підкреслює, що будування зв'язку з Богом, в період самопізнання і зцілення ран минулого, вчить особу будувати стосунки з ближніми, з Богом та із самим собою і своїми почуттями¹⁷². І тут ми маємо взаємозалежність пережиття сином батьківських кривд і його (сина) ставлення до власних дітей: «Син, прощаючи своїм батькам, особливо татові, пережиті кривди, а собі самому – беспорядність і слабкість, може бути впевненим, що не навантажить своїх дітей болісним минулим і зможе їх зрозуміти»¹⁷³. І далі отець продовжує думку: «Чоловік не може дати своїм дітям, особливо синам, нічого ціннішого, аніж повне примирення з самим собою та зі своїм батьком»¹⁷⁴. Важливо розуміти, що ніхто з людей, які нас оточують, нам не належать. Це дозволяє бачити своїх ближніх по-новому: «починаємо усвідомлювати, що наші діти, учні, парафіяни, пенітенти – не «наші». Їх нам тільки довірили...щоб ми з любов'ю і турботою супроводжували їх до більш зрілого, більш відповідального і самостійного життя»¹⁷⁵. Тут Церква нам наголошує на важливості «домашнього вогнища віри»: «це перша школа християнського життя, «школа людського збагачення»»¹⁷⁶.

Автор згадує іншу проблему негативного досвіду минулого. Батьки, які не пережили правильно свого негативного досвіду, виховують дітей за принципом «в мене не було нічого, значить в дітей буде все»¹⁷⁷. Отець Юзеф вказує на негативну сторону такого виховання: «Не розуміючи суті своїх травм, батьки

¹⁷⁰ Катехизм Католицької Церкви, § 1653.

¹⁷¹ Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», § 896.

¹⁷² Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 50.

¹⁷³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 132.

¹⁷⁴ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 132.

¹⁷⁵ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 54.

¹⁷⁶ Катехизм Католицької Церкви, § 1657.

¹⁷⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 117.

можуть переходити з одної крайності в іншу. Педагогічний метод повинен враховувати не тільки те, що відчувають батьки, а й реальні – й сприйняті об'єктивно – потреби та прагнення дитини»¹⁷⁸. В іншому місці отець пояснює потребу болючого досвіду для підростаючої дитини:

Складні ситуації, які вимагають від людини зусиль і жертв, відносяться до повсякденного людського досвіду, зокрема і досвіду молоді. Попри те, що вони створюють психічне напруження, ці ситуації створюють можливості для особистої участі у власному розвитку¹⁷⁹

Отець такий метод виховання називає «дешевою втіхою». Це втішання є брехнею по відношенню до дитини, оскільки батьки не зможуть замість дитини постійно вирішувати всі її труднощі¹⁸⁰. Отець говорить:

«Дешева» втіха, яка часто поєднується зі співчуттям до дитини, може її демобілізувати. Це показує, що дитина слабка, бідна і нещасна. Дешева втішання дітей батьками спрямоване не тільки на зниження напруженості у дітей, а також і у самих батьків¹⁸¹

Продовжуючи тему зцілення, бачимо, що прощення і примирення потрібне для того, щоб особа могла далі будувати своє власне життя¹⁸². Тут отець звертається до Святого Письма: «Так то полишає чоловік свого батька і матір і пристає до своєї жінки, і стануть вони одним тілом»¹⁸³. І це є обов'язковою умовою не тільки для майбутнього подружжя: «...залишити батьків емоційно, фізично і психологічно є необхідною умовою доброго подружжя, священства, чернецтва – будь-якого самостійного і відповідального життя»¹⁸⁴. Отець Юзеф, цитуючи Жана Лакруа, показує нам особливу роль цього відділення від свого дому: «Молоді люди, залишаючи родину...найбільш досконало реалізують її призначення;...коли залишає свою родину...саме тоді є їй вірною, бо створює нову сім'ю, яка буде її продовженням...»¹⁸⁵. Здорове і зріле покидання дому не заперечує синівства особи: «Залишаючи своїх батьків так, як наказує Біблія, чоловік – навіть будучи вже дорослим – не перестає бути їхньою дитиною –

¹⁷⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe.*, 132.

¹⁷⁹ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше.*

¹⁸⁰ Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше.*

¹⁸¹ Там само..

¹⁸² Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 118.

¹⁸³ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 118.

¹⁸⁴ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 133.

¹⁸⁵ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 133.

сином»¹⁸⁶. Однак, тут важливо наголосити на примиренні з батьками: «Відхід з родинного дому без внутрішнього прощення і примирення свідчить про те, що чоловік радше втікає з дому, а не по справжньому покидає його»¹⁸⁷. Багато чоловіків, такою втечею, а не покиданням, не залишають батька і матір бо не хочуть їм пробачити і цим роблять себе залежними від своїх зранень¹⁸⁸. Таким чином бачимо потребу свободи і незалежності від батьків, не як матеріальну самостійність, але незалежність від негативних аспектів їхнього виховання¹⁸⁹. В іншому місці отець додає: «Аби мужчина міг із довірою дивитися в очі власним дітям, зокрема синам, він мусить спершу подивитися так в очі свого батька»¹⁹⁰. Розуміючи своє синівство як досвід, а не як кривду, чоловік вчиться бути хорошим батьком: «Саме досвід синівства є вирішальним для того, щоб бути батьком»¹⁹¹. Навчання Церкви нам дає зрозуміти цю тезу: «Саме тут (у сім'ї) навчають витривалості і радості праці, братерської любові, великодушного багаторазового прощення, а особливо – почитання Бога молитвою і жертвою власного життя»¹⁹². Тут отець наголошує на взаємозалежності «син-батько». Автор пояснює потребу вчитись бути сином, щоб в майбутньому бути батьком: «так, як необхідно навчитися бути учнем, аби могли бути учителем»¹⁹³. Автор цитує книгу Приповідок: «слухай батька, який тебе зродив, і не гордуй своєю старенькою матір'ю! Нехай радіють батько твій і мати, твоя родителька нехай буде щаслива»¹⁹⁴. В іншому місці отець пояснює цю думку: «Дитина, котру люблять батьки, – довірлива. Довіра – її природній стан... З часом молода людина зможе довіряти не лише батькам, а й учителям, священикам, ровесникам, друзям»¹⁹⁵. Тут маємо виклик, оскільки без відкидання жалю до себе і дитячих зранень, чоловік не перейде бар'єру гордості¹⁹⁶. Отець Юзеф аргументує цю

¹⁸⁶ Августин Ю. *Практика духовного керівництва*, 54.

¹⁸⁷ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 118.

¹⁸⁸ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 134.

¹⁸⁹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 118.

¹⁹⁰ Августин Ю. *Татова дружба*.

¹⁹¹ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 119.

¹⁹² Катехизм Католицької Церкви, § 1657.

¹⁹³ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 134.

¹⁹⁴ Августин Ю. *Декалог хорошого тата*.

¹⁹⁵ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 70.

¹⁹⁶ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 119.

думку наступним чином: «Спочатку необхідно навчитися бути милосердним і вірним сином, щоб потім можна було стати милосердним і вірним батьком. Милосердя і вірність чоловіка має тільки одне джерело – вірність Богові-Отцеві»¹⁹⁷. Автор додає: «...Бог не є ні чоловіком, ні жінкою і перевищує також людське материнство й батьківство, хоч є їхнім початком і мірою: ніхто не є батьком так, як Бог...»¹⁹⁸. Також отець Юзеф пояснює: «Бути, як діти...це передовсім відмовитися від позиції власної самодостатності, самовпевненості, замкненості, самозадоволення, щоб з довірою розкриватися перед Отцем Небесним; закликати найцінніший Його Дар – Святого Духа»¹⁹⁹. Таким чином, бачимо пряму залежність постави упокореного чоловіка і його стосунків із Богом, дружиною і дітьми²⁰⁰. Автор бажає донести суть дитячої відкритості на Бога: «Дитина добре знає, що все, що вона отримує від Батька та матері, є їх дарунком...Діти не почуваються приниженим через те, що про все мусять просити»²⁰¹. Отець підкреслює: «Тільки в душі прощення і примирення син може «перейняти» велике добро, яке накопичив його батько, щоб передати його своїм дітям»²⁰². Отець Юзеф звертається до папи Івана Павла II і його погляду на заклик Христа «будьте, як діти»: «Небо для тих, хто простий, як дитина... Тільки вони можуть віднайти в Богові свого Отця і завдяки Ісусові стати дітьми Божими»²⁰³. Ця дитяча щирість і свобода переносить нашу увагу на стосунки з Богом: «для нас важить близький зв'язок з Отцем, що все може простити, із Божим Сином як нашим Братом Людськості та Відкупителем, зі Святим Духом – джерелом сили та відваги»²⁰⁴. Ісус Христос нам пригадує «як Мене полюбив Отець, так Я вас полюбив. Перебувайте в Моїй любові... Це моя заповідь: щоб ви любили один одного, як Я вас полюбив»²⁰⁵. Отець Юзеф продовжує цю думку:

¹⁹⁷ Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 134.

¹⁹⁸ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 68.

¹⁹⁹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 71.

²⁰⁰ Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*, 119.

²⁰¹ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 71.

²⁰² Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, 134.

²⁰³ Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*, 71.

²⁰⁴ Августин Ю. *Таїнство Сповіді*, 91.

²⁰⁵ Катехизм Католицької Церкви, § 1823.

Тільки пізнання Бога як Отця, який предвічною любов'ю любить свого Сина, може бути найглибшим фундаментом людської батьківської любові. Тому відкриття отцівського образу Бога стає для чоловіка найміцнішим фундаментом, на якому він може збудувати свідоме і зріле покликання до буття батьком²⁰⁶

Отож, ми бачимо послідовність яку пропонує отець Юзеф Августин для внутрішнього зцілення у духовній і психоемоційній сферах. Починаючи від занурення в свої кривди, зокрема з дитинства, свої гріхи, людині відкривається нова частина себе. Ця правда про себе збуджує в людини жаль та гнів і це звичайна реакція в такій ситуації. Важливими є подальші дії людини, оскільки тут вона на роздоріжжі двох шляхів: один шлях – самоізоляція в нездоровому жалю до себе і егоїзмі, а інший шлях – примирення і зцілення цих ран. Вибираючи шлях духовного зцілення, чоловік з іншої сторони починає бачити свої стосунки з батьками, дружиною, дітьми, друзями. Переходячи етап жалю до себе, через розмови з духівником чи психологом, людина вчиться приймати всього себе. Етап жалю і гніву переходить в прийняття себе в покорі з усім своїм «багажем». Обов'язковою складовою цих змін є молитва, тобто розмова з Богом. Спілкування з духівником готує чоловіка до синівського упокорення і звернення до Бога-Отця. Тут ми маємо фундамент духовного зцілення і примирення – Божу благодать. Чоловік, який пізнав і зрозумів своє синівство перед Богом – відчувається щасливим, як «блудний син», що повернувся до батька і знову відчувається любленим і потрібним. Саме цей досвід формує в чоловіка розуміння покликання батька і його стосунків з Богом, дружиною, дітьми, оточенням.

---

²⁰⁶ Августин Ю. *Декалог хорошого тата*.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки мого дослідження, хочу пригадати ключові думки отця Юзефа стосовно поняття Батьківства. Сьогодні перед подружжям і батьківством існує багато викликів. Автор неодноразово називає сьогодення кризою батьківства і це не безпідставно. Місце і роль чоловіка в сучасному світі кардинально відрізняється від його ролі в минулому. Зараз, світ потребує змістовного аналізу і пояснення ролі чоловіка у світі. Пропаганда псевдорівності, ідеологія гендеру позбавила чоловіка належного авторитету. Відсутність батька в домі, через війну чи з інших причин, позбавляє синів «чоловічого начала», що призводить до пошуку цього начала на вулиці у компаніях, а дівчата втрачають повагу до особи чоловіка і бажання будувати будь-які стосунки з протилежною статтю. Теперішній стан соціуму скеровує до егоцентричного бажання самозадоволення, нездорової конкуренції, до відкинення свого ближнього. Наслідком цього є небажання брати будь-якого роду відповідальність за себе і свої вчинки. Тому аборт чи життя «на віру» сьогодні – норма. Така ситуація впливає не тільки на чоловіка, однак в цілому нищить правдиву жіночність і материнство. Зараз Церква повинна активно пригадувати всьому світу Божий задум стосовно чоловіка і жінки, зокрема – подружжя. Отець Юзеф комплексно пояснює сучасний стан подружжя і причини такого стану. Сьогодні чоловік повинен боротись за своє місце у соціумі. Ця боротьба починається з дому. Аналіз свого дитинства, дитячих кривд і зранень, відкриє особі правду про себе і покаже причини незрілої поведінки у дорослому житті. Тут отець звертає увагу на дитячі кривди і образи, які прямо впливають на чоловіка у дорослому житті. Отець відкриває потребу об'єктивного погляду на своє дитинство і своїх батьків. Автор закликає до акту любові і прощення по відношенню до своїх батьків, для внутрішньої перемоги та оздоровлення стосунків з Богом і своїми близькими. Правильний погляд на свої зранення і кривди не можливий без Бога. Тільки безмежне Боже милосердя і любов допомагає чоловікові переосмислити своє неприємне минуле і позбутись його.

Отець дає зрозуміти важливість наново пережити своє синівство разом з Богом. Тільки черпаючи з Божого джерела Отцівської любові – чоловік правдиво стане батьком для своїх дітей. Таким чином, бачимо лінію яку вибудовує отець Юзеф для внутрішнього зцілення і оздоровлення чоловіка. Таке навернення оздоровлює не тільки батьківство, воно охоплює всі людські стосунки: дружні, подружні, професійні, батьківські, синівські, братерські. Отець не заперечує роль і місце психотерапевта у такому оздоровленні, однак, наголошує на духовній основі цих перемін – Боже милосердя. Саме Бог провадить людину до зрілості, досконалості.

Для зрілого батька, у вихованні дітей, найголовнішим аспектом є зв'язок з Богом. Тільки Батько, який вмiє при труднощах приклякати до Бога у молитві показує своїм дітям важливість Божої присутності в сім'ї. Іншим аспектом є домашня атмосфера. Фундаментом виховання і зрілості для дитини є взаємна любов і атмосфера довіри та поваги між мамою і татом. Саме дім стає для нас школою життя, яка дає ключові навички і механізми стосунків в соціумі. Батько стає для сина образом чоловічості, а для дочки образом зрілого чоловіка. Саме взаємна любов батька і матері буде найбільшим вчителем любові і життя для дитини. Тут маємо такий самий зв'язок стосовно зранень і незрілої поведінки батьків, які цим травмують свою дитину. Отець Юзеф допомагає зрозуміти, як зв'язок батька з Богом допомагає чоловікові будувати атмосферу взаємоповаги, миру і безпеки вдома. Варто звернути увагу на роль батьківського авторитету, який проявляється почуттям безпеки дітей, дружини і сім'ї в цілому. Ця безпека стосується не тільки матеріального забезпечення сім'ї, а й домашньої атмосфери взаємної любові і довіри, яку повинен створювати батько. Така постава батька служить найкращим прикладом для дітей, особливо для сина. Дитина в такій сім'ї навіть покарання сприймає, як вияв турботи і любові батьків.

Дане дослідження спрямоване на пригадування духовної основи і Божого задуму стосовно чоловіка і жінки. Правдива любов, яка все буде походить тільки від її першоджерела – Бога. Цією роботою я хотів актуалізувати

правдивий погляд на батьківство і материнство через призму душпастирського досвіду отця Юзефа Августина. Аналіз думок даного автора може бути хорошим посібником для духовного проводу і зцілення зраних сімей. Особливої уваги потребують хлопці, які росли без батьків, оскільки стоячи на порозі дорослого життя такі особи потребують підтримки. Таким особам важче будувати стосунок з Богом, через відсутність зв'язку зі своїм татом. Досвід духовного проводу отця Юзефа відкриває молодим хлопцям різні аспекти подружжя і батьківства, і стає вчителем чоловічості для тих, хто цього шукає. Таким чином бачимо, як автор відкриває нам особу батька, якого потребує сім'я сьогодні.

Отець Юзеф – поляк за походженням, отож найбільшою трудностю було опрацювання польської літератури. Моїми зусиллями ці труднощі було подолано. Отець Юзеф у своїх працях ділиться глибоким духовним досвідом сповідництва і духовного проводу. Сучасний світ рекламує поверхневі та тимчасові речі, тим самим – відкидає духовну сторону людини і відкидає Бога. Автор пригадує важливість нашого духовного виміру та зв'язку з Богом. Отець по-особливому відкриває нам актуальність та важливість духовного зросту сьогодні. Отець Юзеф дає нам ключ до оздоровлення не тільки подружніх чи батьківських відносин, але ключ до духовного зцілення цілої людини – Боже синівство.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Augustyn J. *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*. Krakow 1999.
2. Augustyn J. *Praktyka kierownictwa duchowego*. Krakow 1996.
3. Августин Ю. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти*. Львів 2017.
4. Августин Ю. *Зцілення почуття кривди / Ігнатіянські реколекції*. Львів 2013.
5. Августин Ю. *Люби мене тату! Роздуми про батьківство*. Івано-Франківськ 2015.
6. Августин Ю. *Практика духовного керівництва*. Львів 2015.
7. Августин Ю. *Таїнство Сповіді*. Львів 2017.

Документи Церкви:

1. *Familiaris consortio* “сімейна спільнота” – Апостольське повчання святішого отця папи Івана Павла II // Домашня церква: сайт для християнських родин dc.lviv.ua. (20.03.2021).
2. *Veritatis splendor* “сяйво істини” – Енцикліка святішого отця папи Івана Павла II // Українська Греко-Католицька Церква. Тернопільсько-Зборівська Архиепархія tze.org.ua (24.11.2021).
3. Апостольський лист Святішого Отця Папи Франциска «*Patris Corde*» («Батьківським серцем») // Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви synod.ugcc.ua (24.11.2021).
4. Іван Павло II. «Лист до сімей» Святішого отця Івана Павла II з нагоди року сім'ї 1994 року. Київ 1994.
5. Кодекс Канонів Східних Церков. Львів 1995.
6. Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм Католицької Церкви*. Жовква, 2002.
7. Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха»*. Львів 2012.

Додаткова література:

1. Jonson P. *W pozlukivaniu Boga*. Warszawa 1998.

2. Tishner J. *Dramat cielesnosti. «W drodze»* 1985.
3. Августин Ю. *15 хвилин щирості*. Львів. 2019.
4. Августин Ю. *Близькість і свобода. Зустріч з Ісусом*. Львів 2019.
5. Августин Ю. *Дай мені птити. Ігнатіянські реколекції*. Львів 2013.
6. Августин Ю. *Нагірна проповідь. Синтез. Ігнатіянські реколекції*. Львів 2014.
7. Августин Ю. *Путівник для батька; 40 роздумів*. Львів. 2015.
8. Августин Ю. *Сексуальна інтеграція. Путівник для пізнання і формування власної сексуальності*. Львів 1999.
9. Августин Ю. *У любові немає страху*. Львів 2015.
10. Августин Ю. *Як шукати і знаходити Божу волю*. Львів 2017.
11. Валеріо А. *Мати здорову особистість*. Львів 2013.
12. Гьофнер Й. *Християнське суспільне вчення*. Львів 2002.
13. Людмила Г. *Покликання до любові: дружина як шлях до пізнання Творця для свого чоловіка* // Матеріали Міжнародної науково-аналітичної конференції. Львів 2009.
14. Сейла Г. Дж. *Щось більше ніж кохання. Складові щасливого шлюбу*. Черкаси 2002.
15. Слуп Л. – Августин Ю. *Як погодитись із власним життям*. Львів 2021.
16. Хоменко І. *Святе Письмо Старого та Нового Завітів*. Львів 2015.
17. Яцек П. *Як оздоровити подружжя*. Львів 2012.

Інтернет джерела:

1. Augustyn J. *Ojcostwo dzisiaj* // Mateusz.Pl mateusz.pl (20.03.2021).
2. Jakubowska V. *Józef Augustyn SJ: żeby być dobrym ojcem, trzeba być dobrym synem* // Credo credo.pro (16.11.2021).
3. Августин Ю. *Як карати дитину?* // Credo credo.pro (16.11.2021).
4. Августин Ю. *15 порад, як виховати свою дитину якнайгірше* // Credo credo.pro (16.11.2021).
5. Августин Ю. *Декалог хорошого тата* // Credo credo.pro (16.11.2021).

6. Августин Ю. *Довіра – недовіра* // Credo credo.pro (16.11.2021).
7. Августин Ю. *Культ професійного успіху і криза батьківства* // Credo credo.pro (16.11.2021).
8. Августин Ю. *Татова дружба* // Credo credo.pro (16.11.2021).
9. *Бути батьком. Педагогічні й духовні аспекти* // Credo credo.pro (04.11.2021).
10. Лозіньскі Б. *Гендер як марксизм* // Credo credo.pro (16.11.2021).
11. *Отець Юзеф Августин. Таїнство сповіді* // Credo credo.pro (16.11.2021).
12. Романдаш А. *Священник Юзеф Августин: «Для любові треба важко працювати»* // RISU: Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (04.11.2021).
13. Якубовська В. *Отець Юзеф Августин: щоб бути добрим батьком – треба бути добрим сином* // Credo credo.pro (04.11.2021).